

הלכות הפקר והשגת גבול

גנות חבירו וכן חייט בצד חייט^א מפני שיכול לומר לו מי שבא אצלך יבא ומו שיבא אצלי יבא^ב.

ומותר להגנוי השני להלק קליות ואגוזים להניקות^א ולשפחות^ב השלוחות להנות לקנות כדי שיבאו אצלו לקנות מפני שיכול לומר לו אני מחלק אגוזים ואתה חלוק שקדים^א. וכן מותר לו להחיל השער^א או להגדיל המדה מפני שגם חבירו יכול לעשות כן לפיכך אינו כפוסק חייט.

ומדת חסדיות שלא לרד לתוך אומנות חבירו^א שנאמר^ב ואת אשת רעהו לא מימא (ס"א) לא עשה לרעהו רעה^א ופירשו חכמים^א זה שלא ירד לתוך אומנות חבירו:

הלכות גולה ונגבה

דיני גולה ונגבה וכו' ל"ד סעיפים:

א אסור לגול או לגנוב כל שהוא^א דין תורה^ב בין מישראל בין מנכריו בין גדול בין קטן. ואפילו אם הנכרי ציער את הישראלי (צער שלא שייך בו תשלומין). ואף על פי שפחות משהו פרוטה אינו נקרא ממונ^א ואין צריך להשיבו^ב הרי הצי שיעור אסור מן התורה^א לכתחלה.

ואם הוא דבר מועט כל כך שאין מי שיקפיד כלל עליו^א כגון ליטול קוסם מהחבילה או מהגדר להצוץ בו שינוי^א מותר. ומדת חסדיות למועט גם מזה^א:

ב ואפילו מי שהוא בכסות מות וצריך ליטול ממונ חבירו כדי להציל נפשו ממות לא יטלנו אלא על דעת לשלם^א שאף על פי שכל העבירות שבתורה נדחות מפני פיקוח

- קב** ר"ב כא, ב. מור ושועיץ סי' קט ס"ח.
- קג** הש"י שם ד"ה שאני.
- קד** חושני בי"ח דף ט, ע"א כחכמים. רמב"ם הל' מגירה פ"ח ה"ד. מור ושועיץ סי' רכח ס"ח.
- קה** רמב"ם שם.
- קו** גמרא שם. ל"ב שם.
- קי** מושגה ל"ב שם. מור ושועיץ שם.
- קיז** חב"ס הל' דעות פ"ח ד"לג (תלמוד חכם). וראה פתחי חושני הל' נגבה פ"ט ס"ק א.
- קט** יחזקאל ה', ג. מנהדרין פא, א.
- קי** התל"ם ט, ג. מכות כ"ד, א.
- קיא** מנהדרין שם. מכות כ"ד, א.

- ב** וראה גם לקמן ק"א סוף ס"ק יא. וכן אמור להותג, כדלקמן הל' נזק ג"ג ס"ב. וכן אמור לעטורי, כדלקמן הל' נזקי ממון ס"ז.
- ז** רש"י ע"ז ע"א, ב ד"ה בן נח. כללי כ"ג ס"א, א ד"ה אם. רמב"ם הל' שבעות פ"ו רפ"ג. הל' מועט ונמנע פ"ג הל' ח.
- ח** רמב"ם הל' גולה פ"א הל' ג. מור ושועיץ סי' שם ס"ב. וראה גם לעיל הל' מציאה מוסליו (לענין השבת אברה).
ט רבי יוחנן יומא ע"ג, ב (באימורין). הדין מנחה רכסו מ"מ הל' נגבה פ"א ה"ב. לגוש סי' שמח וסי' שגם ס"א. מנ"ע סי' שגם ס"ק א וסי' שגם ס"ק ב. וראה לעיל א"ח סי' תגב סכ"ח (בכל אימורי מאלכות). סי' שגם ס"א (באימורי שבת). סי' תריב פ"ו (בכל אימורין שבתורה). הל' מציאה ומפקדן שם (אימור תורה בגול). וראה לק"ש הל' ע' 54 הערה 28. תורת מנחם ב' פניא תשכ"ד את ה. חקי הלות א גז, א. א. כללי הפוסקים וההוראה כללי וכלל כא. אפיקו מים ח"א סי' ב.
- י** ברייתא ב"ק ק"ט, סו"ע"ב (בהל' גיולה). כל מקום שצויין לגמרא סתם, הכוונה לב"ק. ש"ע סי' שגם ס"א. וראה לעיל הל' מציאה ס"ד.
- יא** ח"ח הל' גולה אברהם פ"א ה"ב ש"ע שם.
- יב** ירושלמי רמא. פ"ג ה"ב (בבב"ז ב"ק יא) (כ"ה) דברפ"ר, כמסנ"ר. מ"מ שם. ש"ע שם.
- יג** ב"ק דף ט, ב. תוס' שם ד"ה טו. א"ש שם פ"ו סי' יב. מור ושועיץ סי' שגם ס"ד. וראה גם לקמן הל' נזקי ממון סי' ע"פ בית דין שיעור לו אי חייב לשלם.

- א** ראה לק"ש הכ"ה ע' 454.
- ב** רמב"ם הל' גולה אברהם פ"א ה"ב, והל' נגבה פ"א ה"ב. מור ושועיץ סי' שגם ס"א (גולה) וסי' שגם ס"א (נגבה). וראה גם לקמן ס"ד (לענין לעשוק).
- ג** רמב"ם שם וסי' שגם. מור ושועיץ סי' שמח שם.
- ד** רמב"ם שם וסי' שגם. מור ושועיץ סי' שמח ס"ב (נגבה). שם ס"ב ב (מהרורה). מור ושועיץ סי' שגם שם (גולה). וראה גם לעיל הל' מציאה פ"ח. לקמן סוף ס"ד (לא על דעת לשלם). סוף סעיף ב (שלא נאמר רעד בגולה).
- ה** רמב"ם הל' נגבה פ"א ה"א. מור ושועיץ סי' שמח ס"ב. וראה לעיל הל' הפקר ס"ח (שקובל מתנה, אבל מציאה – רק מדי').
- ו** סו"מ מ"ח ק"ב. התהות מיימוניות פ"ז הל' ג' (נגבה) את

נפש חוץ מעבורה וזה גילוי עריות ושפיכות דמים¹¹ אסור להציל עצמו בממון חבירו על דעת להפטר אלא על דעת לשלם¹² כשתמצא ירוס¹³ הואיל ואפשר בתשלומין.

ואף על דעת לשלם לא הותר אלא מפני פיקוח נפש אבל שלא במקום פיקוח נפש אסור אפילו על דעת לשלם דבר יפה ממנו¹⁴ ואפילו לרפואת חולי שאין בו סכנה או להנצל בו מאנס שאנסו ביסורי הגוף שאין בהם סכנה¹⁵ מפני שהוא אסור של תורה¹⁶ ואין מתרפאים שלא במקום סכנה אלא באיסורי דברי סופרים כמו¹⁷ בי"ד סי' קנ"ה¹⁸.

ואפילו לגנוב על מנת לשלם תשלומי כפל¹⁹ שרוצה להנהותו ויודע שלא יקבל ממנו²⁰. ומכל מקום אם הגולה הוא חפץ העומד לימכר ולא מחפצי ביתו²¹ והתשלומין בעד הגולה הם בעין רשאי לגול ולכות לו התשלומין על ידי אחר שכיון שהתשלומין יפין מהגולה הרי זה וכות להגנוב²² וזכין לאדם שלא בפניו²³. וגם אינו עובר בכל תנבו"כ שאין זו נגבה כיון שהאחר יודע מזה²⁴ והוא אינו עושה זה בהסתר כלל²⁵:

ג. ואפילו הגנוב על דעת להחזיר אותו החפץ עצמו אלא שרוצה לצערו זמן מה²⁶. ואפילו אין כוונתו לצערו כלל (א) אלא שגנוב דרך שחוק? הרי זה עובר בלא העשה²⁷. (ב) ויש אומרים²⁸ שאינו אסור אלא מדברי סופרים שלא ירגיל עצמו בכך²⁹.

ד. אסור לעשוק³⁰ את חבירו אפילו כל שהוא³¹ שנאמר³² לא תעשוק את רעך. ואיזהו

קונטרס אחרון

(א) רמב"ם¹ (ואף אם תמצוי לומר דסבירא ליה דמדרכנן בעלמא², מכל מקום נלמד מעל מנת לשלם כפל³):

(ב) עיין להם משנה ד' דאסמכתא כו'. אבל המגיד משנה ריש פרק קמא מהלכות גולה⁴ לא סבירא

כג טור סי' ששנ ס"ג. ש"ך שם ס"ק ד. וראה גם לקמן הל' שאלה ושכרות ס"ו (לענין העומד לשכר).
 כד רמב"ם שם. טור וש"ע שם ס"ב. וראה קובץ גידול תורה (ג' כב ע' תר).
 כה משנה עירובין פא, א. טור שם פ"ע שם ס"ק ת. כז וקרא י"א.
 כח ש"ך שם ס"ג.
 כט עיין רש"י ותוס' ב"ק ע"ב ד"ה וכיון, ודוק.
 כס ברייתא בי"ט סא, רע"ב. סי' המצות להרמב"ם ל"ח. רמב"ם סי' ששנ ד"ה אסור. לבוש שם ס"א.
 ל רמב"ם הל' נגבה פ"א ה"ב טור וש"ע שם ס"א.
 לא רמב"ם ב"ב המצות שם. לבוש שם. וראה ק"א ס"ק א"ב.
 לב להם משנה הל' נגבה פ"א ה"א, ב"ק דברי הרמב"ם שם ה"ב. וראה ק"א ס"ב פ' קובץ דברי תורה ע' עה.
 לג רמב"ם שם. טור וש"ע שם.
 לד רמב"ם הל' גולה פ"א ה"ב טור סי' ששנ ס"ג. ש"ע שם ס"א.
 לה ש"ע שם. וראה גם לעיל ס"א.
 לו וקרא י"א, י"ג. רמב"ם שם ה"ד.

יד כתובות י"ג א. מדרשו"ר ע"ד, א. רמב"ם הל' יסורי התורה פ"ה ה"ב. רמב"ם שם. טור וש"ע י"ד סי' קנ"א.
 טו רמב"ם שם. טור סי' ששנ ס"ד. וסמ"ע שם ס"ק י. לקמן שם.
 טז ראה שו"ת צנח צדק ה"מ סי' נו אות ה"ה ומענה, ובי' נו בסופו. חפ"י הלכות ד' כא, ב.
 יז ב"ק שם. טור וש"ע שם ס"ב וס' ששנ ס"א. וראה גם לקמן שם. לעיל הל' מציאה ופקדון סמ"ה (שליחות יד).
 יח כיון שאינו אנוס על נטמן זה, כדלעיל הל' הלוואה סל"ב, ולקמן שם. וראה פתרי חושן הל' נגבה פ"א ס"ק כב. אבירי עקוב ביאורים ד"ה ואפילו. ולענין הצלת ממונו בממון חברי, וראה לקמן הל' שאלה ושכרות ס"ו.
 יט ברייתא סא, רע"ב. וכדלקמן בסמך ד"ס.
 כ סימן זה כשע"כ לא הגיע לדינו. וראה רמ"א שם ס"ג. לעיל א"ה סי' ששנ ס"ב (במאכלות אסורות). סי' תקו ק"א ס"ק ד' ד"ה כתב (לענין הנאה).
 כא ברייתא סא, רע"ב. טור וש"ע סי' ששנ ס"א.
 כב רש"י שם ד"ה על מנת. לבוש שם ס"א. סמ"ע שם ס"ק ג.

ציונים לקונטרס אחרון

א הל' נגבה פ"א ה"ב (שאסור), ולרעה זו שלצערו עובר בל"ח, גם דרך שחוק עובר בל"ח.
 ב שגם לרעה זו דרך שחוק הוא מדרכנן, שלא נזכר בברייתא סא, רע"ב ובסי' המצות להרמב"ם ל"ח (מ"ד).
 ג ש"ע שם פ"א ה"ב (שאסור), ולרעה זו שלצערו עובר בל"ח, גם דרך שחוק עובר בל"ח.
 ד הל' נגבה פ"א ה"א (שלא תגנובו בא לגנובה גופיה, וע"מ לצער או לשחוק הוא מדרכנן, והלימוד בברייתא מלא תגנובו הוא אסמכתא בעלמא), ה הלכה ג.

חלכות גולה ונגבה

צמ

עושה זה הבא ממון חבירו לידו ברצון הבעלים כגון שיש לחבירו בידו הלוואה או שכירות ואינו רוצה לשלם¹⁷ (או ג) שמרחתו בלך ושוב לך ושוב¹⁸). ולאו זה אינו אלא בישראל אבל לא בנכרי שנאמר רעך¹⁹.

והוא שאין חילול השם בדבר²⁰ כגון שלוח מנכרי ומת הנכרי (ו) רשאי לכחש לבנו שאינו יודע בבירור שהוא משקר²¹ אבל כשהנכרי יודע שהוא משקר אסור לכחש לו שום דבר מפני חילול השם.

ואף במקום שאין הנכרי יודע אינו רשאי אלא להפקיע הלוואתו או שאר חיובו שהוא חייב להנכרי²² (ח) אבל כשהחפץ של הנכרי הוא בעין אסור לכפור בו שהרי זו גולה ממש²³.

קונטרס אחרון

ליה הכי' ויעיין ב"ד' ס' קפ"א דאורחיה דהרמב"ם לפרושי טעמא דקרא' פ'. וכתיב גוונא אשכחן בהלכות גנבה פ"ז ה"ג²⁴, עיין שם:

(ג) רב חסדא ב"מ ק"א' (ולא מצינו חולק עליו בפירושו, כי רב ששת²⁵ לא פליג אלא משום קרבן²⁶, וגם רבא²⁷ לא מיירי אלא בכשרי ולא בעלמא²⁸ כמו שכתב המגיד משנה²⁹, עיין להם משנה³⁰):

(ד) רש"י ר"א ש"י ס' י"ד (דלא כט"ז ב"ד ס' ק"כ³¹ וכן הוא בהדיא במתניתין דנדרים³² ולמוכסין כו' המלך כו'):

(ה) עיין גמרא³³ גבי עבד עברי³⁴, כיון שאין קנוי אלא למעשה ידיו ולא גופו כדאיתא בגיטין דף ל"ח[ת]ג³⁵ בהולחל³⁶ ט', א"כ היה יכול לקנות את עצמו בן חורין אם היה רשאי³⁷ ודו"ק:

לעיל הל' ערות ס"ג. הל' מצאיה ופקדון ס"ח. ואם הוא אנוס, ראה לקמן הל' נזקי ממון ס"א (בנוסחג).
מא כסף משנה שם פ"ה ה"א. וראה חתמי חו"מ הל' נגבה פ"א ע' ה.

מב דו"ק ביש"ש פ"י ס' כ. שו"ך ס' שמח ס"ג. וראה גם לעיל או"ח ק"א שם. לקמן ספ"י (בנוסחג).
מג כשנפו שיד לנכרי, אף שהוא ביד ישראל (ראה ק"א ס"ק ה). ואפילו הוא משמך ביד ישראל (ראה ק"א ס"ק ו).

לו רמב"ם שם. מור ושריע שם ס"ח.
לח ברעיל הל' הלוואה ס"ד (לענין הלוואה), ולקמן הל' שאלה ס"ד (לענין שכר שכור), וש"ס. וראה ק"א ס"ק ג.
לט כפי חזונו שם ס"ח, עפ"י ב"ק ק"ג. ב שהפקעת הלוואה מותרת, ש"ס ס' ששט ס"ז רמ"א ס' שמח ס"ב. וראה גם לקמן ס"ב. לעיל או"ח ס' תמ ק"א ס"ק א.
מ רבי עקיבא ק"ג, א. רש"י שם ד"ה במוכס, ושם ע"ב ד"ה בהפקעת. מור ס' שמח ס"ז. רמ"א שם ס"ב. וראה גם

ציונים לקונטרס אחרון

לעבור עליו בשני לאיון,
יד שבעלמא יש חילוק בין גזל לעושה.
טו שם הלכה ג"ד.
טז שם ה"ג (שלא ראה חיד מילתא רק לענין שכיר).
יז ב"ק ק"ג, א ד"ה במוכס (שאינ מבין שזה מוכב).
יח ב"ק פ"י (מצי ישראל למיכפר ליה).
יט ס"ק יא (שלהוציא שקר מפיו אסור בנכרי).
כ כו, ב (שמכוב ואומר שהן של בית מלך).
כא ב"ק ק"ג, ב.
כב הנמכר לנכרי, שיש בו משום גזל (לדעת רבא) משום שנפו קנוי לו, וקשה ע"ז מהמכווא בגיטין וביבמות שאין הנכרי קונה ישראל אלא למעשה ידיו, וכיון שאין קנוי כו', וראה נעם אליעזר ס' יג אות ד.
כג רע"א ורש"י שם ד"ה עובר כוכבים.
כד מה, א.
כה ראה מה שחורף בנמוקי יוסף יבמות (טו, ב) ד"ה אמר, ביבמות הירושב"א, שעבד עברי הנמכר לנכרי דמי למשכין ביד נכרי, שאם נחלו מהנכרי היו גזל.

ו שכותב שם, שהפסוק לא תגזול לא בא לגזל גמור (שנלמד מריבית ואונאה) אלא לכובש שכר שכיר, ולפי זה גם לא תגזוב לא בא לגנבה גמורה אלא לגונב על מנת לצער או לשחק, כמובא בבבביתא ובגמרא שם.
ז בטור.
ח ולכן פירש כאן טעמא דקרא לאסור גנבה ע"מ לשחק: שלא ירגיל עצמו בכך. וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל רוד.
ט באיסור להשהות בבית מורה חסרה: שמה לעיל מי שאינו יודע שהיא חסרה וימרוז בה (כדלעיל הל' מרות ומשקלות ס"ג). וראה ש"ת רבנן נידון אמרת שבתות, ודלקמן בסוף הכרך (שבמקום שאין חשש גניבה אין חשש מרות ומשקלות).
י כדלעיל הל' הלוואה ס"ד (לענין הלוואה), ולקמן הל' שאלה ס"ד (לענין שכר שכיר). וראה גם מינד' ריש מצוה רבת.
יא שאמר נתחיי לך זהו עושה.
יב אבל איסור יש אף באומר לך ושוב.
יג שאמר זהו עושה זהו גזל ולמה חלקן הכתוב

הלכות גולה ונגבה

ק

ולא עוד אלא אפילו קנה הפנן מנכרי אסור להמעותו בחשבון¹⁰⁰ בנתינת מעות בעד החפץ כמו שנאמר¹⁰¹ וחשב עם קנהו שהרי אין הנכרי מקנה לו החפץ אלא בעד סכום הרמים שפסק לו והמטעהו בחשבון המעות הרי זה כגונב החפץ¹⁰² ולא כמפקיע חובו. ואפילו גניבת דעת שאין בה חסרון מעות אסורה במקח וממכר כמו¹⁰³ש בהלכות אונאה¹⁰⁴.

ומכל מקום אם הנכרי מעה מעצמו מותר¹⁰⁵ אם לא יהיה חילול השם ברבר¹⁰⁶ מפני שלא יודע לו. ונכון שיאמר לו הישראל ראה שעל חשבונך אני סומך.

ואם משכן נכרי הפנן לישראל¹⁰⁷ יש מתירין¹⁰⁸ להשתמש בו אף על פי שבישראל כיוצא בזה הרי זה גולן¹⁰⁹ (מפני ששולח יד בפקדון¹¹⁰ בנכרי אין בו משום שלוחות יד שנאמר¹¹¹ אם לא שלא ידו במלאכת רעהו ולא של נכרי כי שלוחות יד אינה גולה לנכרי אלא שמשמש בפקדון לצורך עצמו ומה שיתקלקל בתשמישו דעתו לשלם לו¹¹² ולא אסרה תורה בנכרי אלא לגול ממנו לנכרי שלא על דעת לשלם¹¹³):

קונטרס אחרון

(1) ט"ז ט"ז ש"ך י"ד י"ד ק"ב עיניו¹¹⁴ פסחים דף ל"א ב¹¹⁵ דישראל מנכרי לא קני משכון וברשותיה דהנכרי קאי, ודמי לעבד עברי¹¹⁶ או למקח וממכר¹¹⁷. ואין היתר כשמקלקל המשכון אלא על דעת לנכות מחובו¹¹⁸, כי לגול על מנת לשלם לא אסור אלא בישראל כדאיתא בב"ק ק"ג ע"ב בעובדא דרב אשי¹¹⁹, עיין שם בחוס'¹²⁰ ורא"ש י"ה, ומאי דקאמר ישראל כו' כו' כיהש כן להנכרי יד¹²¹. ועובדא דרבינא¹²² אי אפשר לתרוצי כלל כו' אלא בהכי שהניח להנכרי דקים הרבה כנגד העבים בענין שיצא ידו חובת השלומין, אבל העבים ניתא טפי לרבינא, ורו"ק):

נא מ"ו י"ד ס"ק א, וש"ך שם ס"ק ט. וכו' לעיל או"ח ס"י תעב ס"ו (בספס).
נב ראה לעיל הל' הלוואה סוף ס"ב (אינו רשאי להשתמש בהם).
נג ראה לעיל הל' הלוואה סב"א"ב (משכון בפקדון והמור ממנו). הל' מציאה ופקדון סב"ח (אימור שלוחות יד בפקדון).
נד שמות כב, ג. ג. מכליאת דרשב"י סב"ב, ג.
נה ראה לעיל הל' מציאה ופקדון סב"ח (מתי הוא שלוחות יד ומתי הוא שואל שלא מודעת בגולן). לקמן סמ"ו (שכשנהגה שלא מודעתו ונחטרו מניין הוי גולה).
נו ראה ק"א ס"ק ג. פתחי תשובה הל' גובה ע' מ.

מד ורמב"ם פ"ז מהל' גובה ה"ח. מודרכי רמז קנה, בשם ראב"ח. וראה גם לעיל הל' אונאה ס"א. הל' מדרת ס"ב.
מה ויקרא כה, ג. רבי עקיבא בברייתא קנה, רע"ב. רמב"ם שם. לעיל שם.
מו רש"ל שם. וראה גם לעיל שם שם.
מז ס"ב, ע"ג.
מח שמואל בנמוא ב"ק ח. רמב"ם הל' גולה ואברה פ"א הל' ד. מודרכי שם. רמ"א שם.
מט רש"י שם ד"ה מנעות.
נ רב כהנא שם (וכפי הא' ברש"י שם ד"ה ואמר). רמב"ם שם הל' (וירצך שיאמר לו). מ"מ שם (מגדרת הסדרות).

ציונים לקונטרס אחרון

לג אמר ליה לשמיעה דיל חזו אי דכותו נגהו אייתי אי דישראל נגהו לא אייתי לי, שמע ההוא בתי דהוה יתוב בפרידיסא אמר ליה דכותו שרי, אמר ליה, כותי שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי, לד ד"ה הכי (שבאמת התכוין לשלם לו), לה פ"י ס"י יב, וראה שם אליעזר ס"י יד אות ג. לו לא שקיל דמי, דמשמע שאין היה מקבל רמים היה מותר ליקחם ללא ידועתו.
לו ובאמת אסור ליקח משיאל ללא ידועתו אף על דעת לשלם (כדלקמן בפנים ס"ה).
לח ב"ק שם (שקנה ביה רע עם חבוי צעים על מנת לבקע, ואמר לשמשו שידרו יוקח בביבולו את העבים ואת הדוקים ישיאר לכותו).
לט שלכאורה יש כאן משום גול.

כו ס"ק יא,
כז ס"ק יט,
כח בא להוכיח, שמי"מ אסור לעכב המשכון לעצמו (ולא כשי"ז שם שהותר אפילו לעשות טרדקי ולעכבו כולו בעצמו כיון שהיה כבר תחת ידו בהיתר שנסטרו לו), וכמבואר לעיל בפנים (שכשהחפץ של הנכרי הוא בעין היא גולה ממש).
כט ע"ב (כתנא קמא).
ל שאמרו להפקיעו עצמו מהנכרי, כמבואר בב"ק ק"ג, רע"א. ונתבאר לעיל ק"א ס"ק ה.
לא שאסור להטעותו, כפנים.
לב שזה מותר בנכרי, כדלעיל או"ח ס"י תמ ק"א ס"ק יא.

חלכות גולה ונגבה

קא

ה כל החומד ביתו או כליו של חבירו¹⁰ או כל דבר שאפשר שיקחם ממנו רק שאין ברעתו למכרם והוא הרבה עליו רעים או שהפציר בו בעצמו עד שמכרם לו הרי זה עובר בלא תחמוד¹¹. ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד כמו שכתוב¹² לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך¹³.

ומשעה שנפתח בלבו וחשב האידן יקנה חפץ זה עבר בלא תתאוה¹⁴ כי אין תאוה אלא בלב בלבד¹⁵.

והתאוה מביא לרדי חומוד והחומוד מביא לרדי גול והגול מביא לרדי שפיכות דמים¹⁶ הא למדת שהמתאוה לשל חבירו עובר בלאו אחד והקונה דבר שהתאוה בהפציר שהפציר בו או בבקשה ממנו בין על ידי עצמו בין על ידי אחרים הרי זה עובר בשני לאוין לכך נאמר לא תחמוד ולא תתאוה¹⁷:

ו מצות עשה¹⁸ על הגול להחזיר הגולה עצמה¹⁹ אם היא בעינה ולא נשתנית²⁰ שנאמר²¹ והשיב את הגולה אשר גול והוא הדין לנגב²² ואינו יוצא ידי חובתו בנתינת דמים אפילו אם כבר נתיאשו הכעלים²³. אבל אם אברה²⁴ או שנשתנית²⁵ שינוי שאינו חוזר לכריתו²⁶ יוצא ידי חובתו בנתינת דמיה כמה שהיתה שוה בשעת הגולה²⁷.

ואם הגול הוא במקום אחר אין צריך לשלוח המעות למקומו²⁸ אלא מודיעו שיבא לו וישלם לו²⁹:

ו וכשכבא מעצמו לעשות תשובה וליתן דמים צוו חכמים שלא לקבל ממנו כדי שלא ימנע מלעשות תשובה³⁰ אם הוא נגב או גול מפורסם³¹ שעסקיו בכך³² ותשובתו קשה³³ שאם יקבלו ממנו לא יישר לו מאומה³⁴ לפיכך צוו למחול לו³⁵ כדי לפתחו לו פתח שיבא לעשות תשובה³⁶ ולבקש שימחלו לו³⁷. ואם הוא אומר אף על פי שמוחלתם לי

ס"י.א. לעיל א"ח סי' קצו ס"ב. סי' תרנ"ט ס"ח.
עא תוספתא סוף פ"ג רמב"ם הל' גולה פ"א הל' ה'. ש"ע סי' שם ס"א.
עב ב"ק שם ושם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה גם לעיל א"ח סי' י"א ס"ב. סי' קצו ס"ג. סי' תנ"ד ס"ו. סי' תרנ"ט ס"ח.
עג משנה ז', ב וסרב אש בגמ' שם. מור וש"ע סי' שם ס"ח. וראה גם לקמן ב"ב פ"א ס"ב הל' ה' או שינוי החזיר לכריתו עם יאוש.
עד משנה שם. רמב"ם שם הל' א. מור וש"ע שם.
עה ב"ק פ"ד, א. מור וש"ע סי' שמו ס"א.
עו מור ורמ"א שם, בפירוש הש"ד שם ס"ג.
עז ברייתא ב"ק פ"ד, ב. רמב"ם שם פ"א הל' ה'. רא"ש שם פ"ט סי' ג. מור וש"ע סי' שמו ס"א.
עח מור וש"ע שם.
עט ר"י בתוס' ב"ק שם ד"ה בינו. מור ורמ"א שם.
פ ברייתא שם. ורמ"א שם.
פא ברייתא שם. סמ"ע שם פ"א א.
פב רמב"ם שם.
פג רמב"ם הל' מלוה וזה פ"ד הל' ה'. מור שם סמ"ע ב"ק ג.
פד ראה רמב"ם הל' גולה שם (אלא עוררין לו ונחלוהי לו).

זנ אבל לא בשל נכרי (ראה ק"א ס"ק ו), שבלא תחמוד כרוב רעך (לעיל א"ח סי' תמ ק"א ס"ק יא).
נח שמו"ק ב"ד גמרא ה', גמ"כ. מור וש"ע סי' שמו ס"ו.
נד דברים ו', כה.
נס רמב"ם הל' גולה פ"א הל' ט', ומכילתא יתרו פירשה ה' וזה ח"ג רמ"א, א. מור וש"ע שם סמ"ע שם ס"ק י.
 וראה דר המלך ח"ו ע' הקמתהקמו.
סא דברים ה', יח.
סב רמב"ם שם הל' א. מור וש"ע שם.
סג רמב"ם שם הל' א. מור וש"ע שם ס"א.
סד רמב"ם שם הל' ב. מור וש"ע שם ס"ב.
סה רמב"ם הל' גולה פ"א הל' א. וראה גם לעיל הל' מציאה ס"א.
סו ברייתא ג', א (בעין שגול). רמב"ם שם הל' ה'. מור וש"ע סי' שמו ס"א.
סז ברייתא שם הל' א. וראה לעיל א"ח סי' תרלו ס"ה (לענין מוכה).
סח וקראת ה', כג. ב"ק שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
סט רמב"ם הל' גובה פ"א הל' ב'. וראה קובץ נדיל תורה (ג'). כג ע' תרה. אפיק מים ח"א סי' כא.
ע ב"ק פ"ו, א, טו, א"ב. רמב"ם הל' גובה שם, וזה' גולה פ"ב הל' א. מור וש"ע סי' שמו ס"א. וראה גם לקמן

קב הלכות גזלה ונגבה

רצוני לשלם לצאת ידי שמים אין מוחין ביד מי שמקבל ממנו⁹⁹. אבל אם הנגבה או הגזלה קיימת אין צריך למחול לו כלל¹⁰⁰.

ואם הנגול חייב לאחרים ואין לו כמה לפרוע לא ימחול בכל ענין כדי שיפרע לבעלי חובות שלו¹⁰¹:

ה ואם מתבייש להחזיר לו יכול להבליע לו דמים אלו בחשבון כשנשוא ונותן עמו¹⁰². ואם אינו נושא ונותן עמו יתן לאיש אחר שהוא נושא ונותן עמו שיבליע לו בחשבון¹⁰³.

או ישליך המעות לתוך כיסו שיש בו מעות שאדם עשוי למשמש בכיסו ככל שעה¹⁰⁴ והרי מנה המעות שהחזיר לו בכלל מעותיו¹⁰⁵ ומנן שלא מדעת פומר¹⁰⁶. אבל אם החזיר לו לכיס שאין בו כולם לא יצא¹⁰⁷. עד שימצאם זה בכיסו ואם נאבדו קודם שמצאם לא קיים מצות השבה¹⁰⁸.

ואם מת הנגול יחזיר לורשיו¹⁰⁹.

והנגול את הרבים ואינו יודע למי יחזיר כגון המוכסים¹¹⁰ שנמלו יותר מקצבתם שנתן להם המלך¹¹¹. וכן הנבאים¹¹² הממונים מן המלך לנבות המם והם מקולים לקרוביהם ומטילים על אחרים שהרי הם גזלים גמורים¹¹³ וכן ממוני הקהל שעושים כמעשיהם¹¹⁴ תשובתן קשה לפיכך עשו צרכי רבים¹¹⁵ כגון לחפור בארות מים¹¹⁶ בכדי שגם הנגולים יהיו מהם¹¹⁷. ומכל מקום אותם אנשים שהם מכירים שגולו מהם חייבים להחזיר להם¹¹⁸ ולא די כמה שנתנים ממזמיהם¹¹⁹.

וכן יעשה המלוה ברבית לרבים ואינו יודע למי¹²⁰:

מ אסור לקנות מהנגב ההפץ שנגב¹²¹ ועון גדול הוא שהרי מחזיק ידי עוברי עבירה¹²² ועל זה נאמר¹²³ חולק עם גנב שונא נפשו וגורם לו לגנוב גניבות אחרות שאם לא ימצא לוקח אינו גונב¹²⁴ אף על פי שאפשר לו להוליד למקום שאין מכירין אותו שהוא

פ טור ושורע עם (עפ"י גמרא שם: לצאת לדי שמים).
פ סמ"ע ס"ק ד. וראה לעיל יורד הל' רבית סוף ס"ה (לענין החזרת רבית).
פ גמרא שם צ"ה, ר"ע"א. רמב"ם שם ושם. מור ושורע שם.
פ סוף חסידים ס"ה התרפ"ב. ש"ד ס"ק א.
פ ברייתא ב"ק קיח, ב. ורש"י ד"ה והבליע מור ושורע ס"ה שנה ס"א.
פ ס"ה ד"ה ס"ד, א.
צ כדלעיל הל' מציאה ס"ה, וש"נ.
צ א"כ שם, כפירוש הר"ף שם (בה, א). רמב"ם שם. שורע שם, כפירוש הטע"ע שם ס"ק א.
צ ר"ף שם. רמב"ם שם. וראה אמרו יעקב כביאויים ד"ה ונגין.
צ א"כ שם. רמב"ם שם. שורע שם. וראה גם לעיל יורד הל' רבית סוף סמ"ב.
צ ראה ר"ף שם. רמב"ם שם. שורע שם.
צ מה שנתן ק"א, א. מור ושורע ס"ה שמו ס"ה.
צ ברייתא ב"ק צ"ה, ב. ורש"י ד"ה תשובתם. מור ושורע ס"ה שמו ס"ב.
צ ראה סנהדרין כה, ב. ורש"י שם ד"ה ויתרת.
צ ברייתא שם. מור ושורע שם.
צ ראה פי"ה סנהדרין כה, ר"ע"א. אור וזע סנהדרין

ס' בו. הגהות אשר"י שם פ"ג ס"ה א. עיין ב"י ד"ד סמ"ה.
ק אור וזע שם. הגהות אשרי שם. כ"ה שם.
ק ברייתא שם. מור ושורע ס"ה שמו ס"ב. וראה גם לעיל הל' מרות ומשקלות ס"ה. ושם סמ"ה. שאין זה תשובה הגנה.
ק גמרא שם. מור ושורע שם.
ק ר"ש ד"ה בורות. למוש שם ס"ב. סמ"ע ס"ק ה.
ק ברייתא שם.
ק כדלעיל הל' מרות סמ"ה. שאין זו תשובה הגנה.
ק סמ"ע ס"ה רלא ס"ק ד.
ק זמנה קיח, ב. מור ושורע ס"ה שנו ס"א.
ק רמב"ם הל' גנבה פ"ה ה"א. מור ושורע שם. ומדרגן בנישין סא, א. שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה. וראה לקמן ס"א (שכל דבר האמור ברנאה אמור לקנותו), וק"ל ס"ק יב (שכשש ב' העוננים חד אפשר דלא תלינן לקולא), וכפ"נ (שכששמייע לשנת הגולה יש בו מושם מביע די עוברי עבירה), ומכ"ה. לעיל א"ח ס"ה שמו סוף ס"ה יורד הל' רבית ס"ג.
ק משיל כפ"ה. וראה חקי הלכות ד, כב, א.
ק רמב"ם שם. מור ושורע שם.

חלכות גולה ונגבה

קג

נגב אין זה מצוי לו כל כך ואם כל יודעיו ומכיריו לא יקנו ממנו לא יגנוב כל כך לפיכך אסור לכל יודעיו לקנות ממנו ^{קכ}. וכן אסור לקנות מגולן ^{קכב}. אלא אם כן מתכוין לטובת הבעלים להחזירה להם והם יחזירו לו מעותיו ^{קכג}. והוא שהבעלים לא היו יכולים להציל בעצמן אם לא היה קונה הוא ^{קכד}:

י ואפילו אם אין ידוע שזה התפין הוא גזול או גנוב כיון שהמוכר הוא גזלן או גנוב מפורסם אסור לקנות ממנו ^{קכז} שום דבר שיש לחוש בו שהוא גזול או גנוב. אלא אם כן ידוע שיש לו גם שלו כיוצא בו ואז מותר בין לקנות בין ליהנות ממנו בהנמס ^{קכח} ואפילו יש לו מעט שלו ^{קכט} כיוצא בו והרבה כיוצא בו של גול ^{קל} תולין לחקל שזהו שלו ^{קלא}.

אבל אם יודע שזו היא הגולה עצמה אסור ליהנות בה ^{קכב} בין לקנותה ^{קכג} בין בעודה ברשות הגולן ^{קכד} כגון לרכוב על גבי בהמה ^{קכה}.

ואפילו (י) כבר נתייאשו ממנו הבעלים ^{קכז} לפי שביאוש לבד אין הגולה יוצאה מרשות בעליה להיחתה נקנית להגולן שיהא ברשותו ^{קכח} כמו המציאה ^{קכז} כיון שבא לרשותו באיסור גול ^{קכז} לכך לעולם היא עומדת ברשות בעליה ^{קכח} כל זמן שהיא ברשות הגולן.

קונטרס אחרון

(1) (דלא ¹ בתוס' ק"ג ד"ה אין כו' כל שעה כו' ^{קכ}), וכן כתב הרא"ש שם ^{קכ}, וכן דעת הטור כאן ^{קכ}. וכן מוכח בהדיא בתוס' ס"ז ע"ב דשרי לכתחלה ^{קכ}, ודברי הש"ך סי' שנ"ג ס"ק ו' ^{קכ} צ"ע):

קז שחאל שם ק"ט, א. רמב"ם הל' גולה שם. מור וש"ע ס' ששפ"ס"ג.

קח רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

קיט רש"י שם ד"ה אפילו. וראה לקמן ס"ב (כשאין לו אומנות אחרת).

קכ רמב"ם שם הל' ד"ה. מור וש"ע שם. והיינו אפילו בהנאה קמנה, כדלקמן סוף הסעף ובס"ב.

קכא כדלעיל ס"ב (שאמור), ולקמן ס"א (שעובר בזה גם על איסור הנאה).

קכב ח"ט שם הל'.

קכג רמב"ם שם. מור וש"ע ס' ששפ"ס"ב.

קכד רמב"ם שם. רמב"ן במלחמות (מא, א) ד"ה אמר הכותב. ש"ע שם. וראה ק"א ס"ק ו'.

קכה רמב"ן שם (כדישנא קמא בנורא קד', א וכתב יוסף שם מ' א). מ"מ שם. וכדלעיל ס"ו, ש"נ.

קכו שקנה בראש בלבד, כדלעיל הל' מציאה ס"א. וראה גם לקמן ס"א.

קכז נהרא שם טו, א. וראה גם לעיל שם סוף ס"א.

קכח רמב"ן שם מה"ה וכו'.

קיא שח"ט שם ס"ב.

קיב רמב"ם הל' גולה ואבהה פ"ה ה"א. מור וש"ע ס' ששפ"ס"א.

קיג חוס' שם ק"ד, ב ד"ה המכיר. מודכי שם רמז קסג. הנהגות מימונתות הל' גבה פ"ה אות ה. רמ"א ס' שנו ס"ב.

קיד ש"ך שם ס"ק ח.

קטו ש"ך ס' שנו"ג ס"ק ו'. וראה לקמן ק"א ס"ק יב (שנושע מבריו דהיינו אפילו יש לו מעט משלו).

קטז ערוך ח"ט פ"ג הל' חלה גובה, ופ"ה הל' חלה גזקה (שנתה שרמב"ם אסר בהל' נגבה שם היינו דוקא כשרוב אותו הדבר נגוב, וכדלקמן ס"ב. משא"כ כשרוב ממנו גזול תחיר בהל' גולה שם). שח"ט ס' שנו"ג ס"ב ב (שכרוב אותו הדבר נגוב תלען שכל מה שבידו נגוב). וכל זה לנידא ש'לנו ב"ק קפ"א; א' גולן מאינת מותר לקנות ממנו. משא"כ לנידא הראשונים (שצוינו לקמן ק"א ס"ק יב): גולן מאינתו מותר להנות הימנו (שלפ"י לא תחירו כאן אלא הנאה בזה, משא"כ לקנות אסור. וסיים בק"א שם: יצ"ע לדניא).

ציונים לקונטרס אחרון

מד דברור הא' בסופו (כיון שנקנה לו ע"י יאוש ושינוי רשות).

מה שמביא מותו הנ"ל, שגם בירוש ושינוי רשות אמרין דבאיסורא אתא לידיה, וראה שו"ת צ"צ ח"ו"מ סי' מז.

מ זה שהרמב"ם רמב"ן וש"ע פסקו שגם אחר יאוש אסור, הוא דלא בתוס' כו'.

מא שדוקא כשרוב כל שעה להניח שם, אזי הוא רק דבר מוגה.

מב פ"י ס' ט.

מג ס' ששפ"ס"ג, שאין נראה בזה כהרמב"ם.

חלבות גולה ונגבה

ואפילו הנאה שגם בעליה לא היו מקפידים עליה אסור ליהנות ממנה ^{קכט} כגון חילוף ממבע בשוויו ממעות גוולים ^{קכז} או גנובים עצמן בוראי ^{קכח}:

יא וכן ליכנס בבית גזול בוראי בהמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים או לעבור בשדה גזולה ^{קכב} בוראי ^{קכג} (ולענין מצוה שלא תהא באה בעבירה מהמורים אמלו בסתם כמ"ש בא"ח סי' תרמ"ט ^{קכד}).

ואפילו אם נתייאשו בעליה כבר ^{קכה} ואפילו נמכרה לאחר ולשלישי ולרביעי שהקרקע אינה נגלת ^{קכז} ואינה יוצאה מרשות בעליה לרשות מי שהיא כידו לעולם לפי שהקרקע לעולם היא ברשות בעליה עומדת ^{קכז}.

אבל דבר המיוסלמל ^{קכח} שנגזל או נגנב ונתייאשו ממנו הבעלים ואחר כך נמכר ^{קכט} או ניתן ^{קל} הרי זה נקנה להלוקח או להמקבל מתנה ביאוש ושינוי רשות ^{קל} שהרי לא בא לרשותו בביאור גזל כיון שנתייאשו כבר בעליו ממנו קודם שבא לרשותו ^{קלב} והרי זה דומה למציאה ^{קלג} ומותר ליהנות בו ^{קלד} הוא וכל אדם מן הדין. אלא שעשה איסור בתחלה בלקיחתו כיון שידוע שהו גזול או גנוב ^{קלז} ואסור בהנאה ^{קמ} וכל האסור בהנאה אסור לקנותו ^{קמא} ולפיכך אם בא לצאת ידי שמים ולהפקיע ממנו איסור זה וחזרנו לבעליו ^{קמב}.

ואם גברה ידו על הגזול או על הגנב ולקח ממנו הגולה או הגנבה כיד חוקה אין זה נקרא שניו רשות ^{קמג} הואיל ולא נתנוה לו מרצונם וחייב להחזירה לבעליה מן הדין אף על פי שכבר נתייאשו ממנה.

קכט סולקמן סי"ב (שהילוף הוא הנאה מועפת) וסי"ג (שהילוף שאין בו הנאה מותר). וראה לעיל ה"ל מציאה סי"ד. לקמן הל' שאלה סי"ה. אמרי יעקב ביאורים סו"ה שגם.

קל חזונו ק"ג, א. רמב"ם הל' גולה פ"ה ה"ב ש"ע סי' ס"ב.

קלא משא"כ בסתם מעותיהם גוולים (ולא ה"א), יתבאר לקמן סי"ב, שיש ב' דעות בה.

קלב רמב"ם שם פ"ה ה"ג ש"ע סי' שס"ב.

קלג ראה לעיל סוף סי' י"ג.

קלד ראה לעיל שם סי"ח (לכתחילה אסור) וסי"ט (בריעבד מותר אף בלבד ע"ל).

קלה רמב"ם שם ה"ב ש"ע שם.

קלו עיין ח"מ שם ה"ג (שכתב הטעם משום שהקרקע אינה נגולה). סוף פ"ב, ב' ב"ק ג"ה, א. רמב"ם שם סי' ה"ד.

מור וש"ע סי' שש"א. וראה גם לעיל או"ח סי' תרנ"ו סי"ד. סי' תרנ"ט סי"ה. הל' הפקר בק"מ (כ"ה אלא וס"ה וכו').

קלז רש"י סוכה שם ד"ה וקרקע רמב"ם שם פ"ה ה"ד. מור וש"ע סי' שש"א סי"א. וראה גם לעיל שם ושם.

לקמן הל' שאלה סי"ב.

קלה מור סי' שש"א סי"א. לבוש שם סי"א.

קלט רמב"ם סי' ש"א. וראה גם לעיל או"ח סי' תרנ"ו סי"ד. (שכן דעת הרבה ראשונים וכו'). וראה גם לעיל או"ח סי' תר"ט סי"א. סי' תרנ"ט סי"ז.

קמ מור וש"ע שם סי"ד, וסי' שס"א סי"ה. כמ"ע סי' שג וסי' ת"א. ש"ך שם סי' ד. ולענין מתנה ע"כ להחזיר (או השאילה), ראה לעיל או"ח סי' תרנ"ט סי"ז.

קמא חזונו ק"ד, א רש"י ד"ה הרי אלו שלו. מור וש"ע סי' שג"ג וסי' שג"ג שג"ג. מור סי' שש"א שם.

גם לעיל או"ח סי' י"א סי"א. סי' כ"ה ס"ו (הרי דין כסלו נמשל לכל דבר). סי' תנ"ג שם. סי' תרנ"ט סי"ז. וראה שו"ת צמח צדק סי' פו אות ה.

קמב וכו"ה לעיל סי' תנ"ג שם. ובסי' תרנ"ט שם: שהרי הוא לא גזל (וגם קנה אותה אחר נתייאשו הבעלים

ממנה).

קמג רמב"ן בנחלתם (נ"א, א) מר"ה ונ"ה. וראה לעיל ה"ל מציאה סי"א (שבבא לידו אחר יאוש).

קמד ח"מ פ"ה ה"ב. כמ"ע משנה שם.

קמה ראה סמ"ע סי' שס"א סי"ח.

קמו אף לאחר יאוש, ברמ"ע סי' י"ג. וראה הק"י הלכות ד כג, ב.

קמז שקניה זו הנאה היא (מלבד איסור החוקת ידי עוברי עבדה, דלעיל סי"ט). וראה לקמן סי"ג (שמשא ומתן שאין בו הנאה מותר).

קמח סור סי' שס"ח סי"ז, בשם רב שרדא גאון (כפירוש רבי' שם שמיורי בלוקח מן הליסטים אחר שנתייאשו הבעלים). רמב"ן בנחלתם שם ד"ה אמר. וראה לקמן סי"ד, וק"מ סי"ט ב' ד"ה וגם), הטעם שמוכס שהחזיר לו חטור אחר אינו צריך להחזירו לנצת ידי שמוס (רק אם הוא ותיק שמתמור על עצמו).

קמט הרא"ש ד"ה פ"ג רשב"א ק"א, כ"ה אמר ר"ה, בשם הראב"ד. ר"מ ושו"ע סי' שס"א סי"ה (וחתניתינו קד,

א דהמציא כ"י מן הליסטים אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו, צ"ד; לומר דחיידי ברצונם (שמטרו לו הליסטים), וצ"ט).

וראה פ"ו סי' שס"ה. פתחי חושן ג"כ ע"כ סי' כ"ב.

כב.

חלכות גולה ונגבה

קה

ובמדינות אלו המנהג להחזיר ^{קז} מן הדין ^{קכ} כל גולה ונגבה אפילו לאחר יאוש ושינוי רשות אלא שאם נתן דמים מחזירים לו דמיו ואין לשנות ^{קכז}. ואם אינו מכיר הבעלים יכרו ויודיע בדרך שנתבאר במציאה ^{קכח}:

יב בני ארם שחזקתם גולנים וחזקת כל ממונם גול מפני שמלאכתם מלאכת גולנים ^{קכט} ואין להם מלאכה אחרת כלל ^{קל} אסור ליהנות מהם כלל בין בתנם בין לקנות מהם ^{קלז} ואפילו למכור להם אסור ^{קלח} כי סתם מעותיהם גול ואפילו חילוף מטבע בשווי ^{קמ} ואפילו לקבל מהם צדקה אסור ^{קמא} ואין תולין להקל שיש לו מעט משלו ^{קמב} כיון שאין לו אומנות אחרת אלא אומנות לסמים ^{קמג}.

ויש מתירים ^{קמד} חילוף מטבע הואיל והוא הנאה מועמטת ^{קמז} ואין ידוע בודאי שמעות הללו הן של גול אף על פי שחזקתן גול ^{קמח} (וכן לקבל צדקה ^{קמט} הואיל ואין הנכאי נהנה בקבלתו שמצוות לא ליהנות ניתנו ^{קנ} והעניים נהנים מיד הנכאי שכבר זכה במעות הללו לעניים ^{קנא} ביאוש ושינוי רשות ^{קנב}).

אבל אם ידוע בודאי שמעות הללו בעצמן הן גוולים לדברי הכל אסור להחליף מהם מטבע ^{קנג} (ולא ליטול מהם צדקה). לפיכך אסור להחליף מטבע מתובה שלפני המוכס ^{קנד} שנותן בו מעות המוכס ^{קנה} לפי (ח) שמן הסתם הוא נוטל יותר מהקצבה שקצב

קונטרס אחרון

(ח) וכן כתב המגיד משנה ^{קנ} (דמתניתין ^{קנ} דאין פורטים מיירי בכנרי שמוסיף על הקצבה ונעשה כאילו אין לו קצבה ^{קנא} והכל גול ^{קנב}):

גוונא אפילו חילוף אסור (שלענין לסמין מודה לדרמב"ם שאפילו מביתו אמור), דלא כסמ"ע שם ס"ק ז (שהוא דעה ה"ב דלקמן בבנים). וראה ק"א ס"ק יא.
קסב ב"י שם ס"ז בתרד"ח ה"ב (שנשט ע"י הצנזור בכמה הפרטים), וסמ"ע שם (בפירושו הרמב"ם שם), שס"ים: ואין מצרפין דתרים מהתיבה שלהם (משא"כ מהתיבה מתרי). וראה לקמן ק"א ס"ק יא (שהיה פירוש זה). אמרי יעקב ביאורים ד"ה ויש.
קסג סמ"ע שם.
קסד כדלקמן ס"ד, וש"נ.
קסה כ"ה בחשנה שם (ואבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק).
קסז ר"ח כה, א. ובלעיל א"ח ס"ב קכ"ז וש"נ.
קסח ראה ב"ק לו, מ"ג. ערכין ו, א. ש"ח הרשב"א ח"א ס"י תרנ"ו. אמרי יעקב ביאורים ד"ה והעניים.
קסח כדלעיל ס"א.
קסט כדלעיל סוף ס"י.
קע משנה שם קנ"ג, א. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
קעא רש"י שם ד"ה אין.

תרומת הדשן ס"י שם. רמ"א ס"י שם.
קנא מדינא המלכותא (תרומת הדשן שם. ש"ך ס"י שנו ס"ק ז). וראה אמרי יעקב ביאורים ד"ה ובמדינות.
קנב רמ"א שם.
קנג לעיל ה"ל מציאה כ"א וא"לך. וראה לעיל שם ס"ח. ש"ח אמרי יושר ח"ב ס"י נגז. צור יעקב ס"י פ"ג אמרי יעקב שם בסופו.
קנד רמב"ם ה"ל גולה פ"ה ה"ט. ש"ע ס"י ששט ס"ד.
קנה שלטי גבורים מ, א אות ב בסופו. הובא כדרישה שם ס"ק ג. משא"כ כלאו הכי תנן (קנ"ג, א): אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק.
קנז כדלעיל ס"י וס"א.
קנח משנתנו טור ס"י ששט ס"י (לישא וליקח אתו). וראה פתחי חשו"ת ה"ל נגבה פ"א ס"ק פד.
קנח כמו בודאי גולנים, דלעיל סוף ס"י. וכגו בחילוף מתובה שלפני המוכס, דלקמן בהמשך המעיק, וש"נ.
קנט חשנה שם (לענין מתובה המוכסין).
קס כדלעיל ס"י.
קסא שלטי גבורים שם (וכן דעת הטור שם, דבכהאי

ציונים לקונטרס אחרון

שם, שאז המוכס כלסטים, וכביאור המ"מ שם; כמוכס שאין לו קצבה.
מ"ז וכ"ה בבנים (במוסגר), ונתבאר לקמן בבנים ס"ז, ובק"א ריש ס"ק יא.

מ"ז ה"ל גולה פ"ה ה"א.
מ"ז ב"ק קנ"ג, א.
מ"ח כדעת רב אשי במגדא שם שמייורי בכנרי (ראה גם לקמן ק"א סק"ט במוסגר), כפירוש הרמב"ם

חלכות גזלה ונגבה

המלך קט"ב והרי כל המעות שבתוכה זו הן גזל גמור קט"ב (שביון שמוסף על קצבת המלכות אין בכנס זה משום דין המלכות דין קט"ב הואיל ונגבה שלא כדן והכל גזל קט"ב).

ומכל מקום אם הוא חייב ליתן חצי דינר מכס ואין לו אלא דינר נותנו לו ולוקח ממנו חצי דינר קט"ב מפני שהוא כמציל מידיו קט"ב:

יג' (ולפכ"ב קט"ב) אף על פי שנהנה בחילוף זה כגון שהוא צריך לחצי דינר מותר אבל חילוף שאין בו הנאה כלל לישראל מותר אף שאינו כמציל מידם קט"ב. וכן כל משא ומתן שאין בו הנאה כלל לישראל קט"ב כגון למכור כוול קט"ב למכס או לסמים מותר אף על פי שנתנים מעות גזולים כודאי כיון שבכר נתיאשו הבעלים מהן קט"ב. אבל קודם יאוש אסור בכל ענין והבעלים יכולים להוציא כדן ממי שקבל ממעותיהם מהלסמים קודם שנתאישו קט"ב):

יד' ואם נמל המוכס את חמורו והחזיר לו חמור אחר וכן לסמים שנמסו כסותו והחזירו לו כסות אחרת רשאי ליטלה והוא שלו קט"ב (אם ידוע ה) שנתאישו הבעלים קט"ב) ואינו

קונטרס אחרון

(ט) גמרא שם. ומה שכתב הסמ"ע סי' שס"ח י"ג הוא נגד הגמרא י"ג, דלדידיה לא קשה מידי ממתניתין י"ג, וצ"ע. והאמת יורה דרכו דהרמב"ם מיידי בישראל י"ג, כבהלכה שלפניה י"ג (ועיין במ"ש לקמן י"ג לגבי הברתת מכס), שסתם בני אדם מיידי בישראל י"ג, וכאוקימתא דגמרא על משנה זו דנטלו מוכסים לפי גירסת רש"י י"ג ונימוקי יוסף י"ג ורז"ה י"ג, ועיין שם ברש"י ונימוקי יוסף

ד"ה שהוא.
קטט שלטי גבורים מ, א אות ב.
קפ שלטי גבורים שם.
קפא ראה אמרי יעקב ביאורים י"ג לזכור.
קפב כולעיל סי"א, דביאוש ושני רשות קנה (אלא ששם קשה איסור בקינתו שנהנה, משא"כ כאן).
קפג ראה מור וש"ע סי' שפח.
קפד חטונה קיד, א. מור וש"ע סי' שפ"ח. וראה גמרא פתים ה"ג סי' שפ"ח.
קפה ראה ק"א סי' מ. והינו ודאי כלמסם נבוי שסתמו לא היו יאוש (משא"כ ישראל סתמו הוי יאוש אף בגזל). ולא ברעת השי"ך סי' שפ"ח סי' ב (שבגזל סתמו לא היו יאוש אף בישראל). וכאן סתם כמבאר בספיק.

קע רב אשי בנחרא שם (במוכס כנעני). לפירושו דחב"ם שם ה"א (שהמוכס בלמסם כגון שהמוכס נ"ג). וכפירושו ה"מ"ם שם (שסתמו יותר מן הדין הוא נטלו). וראה לקמן ספ"ר, וק"א סי' מ"ב וסי' א' (שגזרו גם במוכס ישראל שסתמו יוסף על הקצבה, וש"מ"ם יש הפרש בין ישראל לנכרי).
קעג טור שם סי' מ"ג.
קעד גמרא שם. ודלוקמן ספ"ר, וש"ג.
קעה המעם נתבאר לקמן ספ"ר. והתוכחות לה – בק"א סי' מ"ב ורש"י סי' א'.
קעו ברייתא שם. ש"ע שם.
קעז רש"י שם י"ה אבל ש"ע שם.
קעח כיון שהוא כמציל מידיו. וראה אמרי יעקב ביאורים

ציונים לקונטרס אחרון

נג שהיו לדעת הסמ"ע ברישא מיידו במכירה ולכן כסתמא מתיאשין. וראה אמרי יעקב ביאורים ד"ה אס.
 נד כפ"ה ה"י גבי מוכסין שנטלו את חמורו, ולכן חזקתן שנתיאשו הבעלים.
 נה שם ה"ט: בני אדם שחזקתן גזולתן כו' כגון המוכסין.
 נו ק"א סק"א (ד"ה ואף), איך אפשר לפרש ברמב"ם, שגם ישראל מוכס הוא בחזקת גזלן.
 נז ראה כללי הפוסקים וההוראה כולל קנ"ד.
 נח שם במשנת קיד, א ד"ה אס.
 נט (מא, א) ר"ה מתני'.
 ס שם סד"ה ה"ג.

נ ב"ק קיד, א (שבבלטים נכרי סתמא לא הוי יאוש), וכן נפק ברכינים ה"ל גזילה פ"ו ה"ג. טור וש"ע סי' שפח.
 נא סק"ג, שמש"ש הרמב"ם שם פ"ה ה"י: נטלו מוכסין כסותו כו' חזקתן שנתיאשו הבעלים מהן, מיידו גם במוכס נכרי, ושאינו נטלו מוכסין כסותו או חמורו הריהו כמכירה ומסתמא הבעלים מתיאשין מהן, מה שאין כן בסתם מוכס.
 נב שם, לחלק בין רשע של המשנה שנטלו לסמים כו' שהבעלים מתיאשין, לבין הסיפא דהמציל כו' מן הלוטסין אם נתיאשו הבעלים, ורישא מיידו בלמסם ישראל שסתמא מתיאשין. וראה לקמן בהמשך, והינו גירסת רש"י במשנה שם ד"ה אס.

חלכות גזלה ונגבה

קז

בנהנה מן הגזל⁹⁹ והאיל ולא נתנוה לו אלא חליפי שלו¹⁰⁰ ואינו יודע בודאי שזו גזולה היא^{99א} אף על פי שהוקחה גזולה^{99ב}.

קונטרס אחרון

במתניתין¹⁰⁰ (אבל אין פורטין⁹⁹ מיירי בכרי להרמב"ם¹⁰. והא דמייתי דתניא¹⁰, הוא כרי לתרוצי אף הברייתות דמיירו בכרי¹⁰⁰, ולא קשה מידי מה שהקשה הלחם משנה). ומה שכתב אהרן כ"ך שהמוכס נכרי, הוא לענין שהוא כלסטים¹⁰ כמ"ש בלחם משנה בהלכה (ב' [י"א]¹⁰⁰), אבל לענין יאוש⁹⁹ סמך על מה שכתב בפ"ן¹⁰ בביאור לחלק בין ישראל לנכרי⁹⁹, אפילו בגזלן, כמבואר בלשונו⁹⁹ בהדיא מיד הגזלן כו'. וגם מדנקט מוכס נכרי בדווקא, מכלל דישאל העומד מאליו או שנוטל יותר מן הקצבה, שכן⁹⁹ הא כל סתם מוכסים כמ"ש בהלכות עדות, (לא) מיאש. ודברי הש"ך¹⁰ צ"ע.⁹⁹

(וטעמיהו להרמב"ם שלא חילק בין גנב וגזלן⁹⁹, אפשר משום דפסק כרבי¹⁰ כסתם מתניתין¹⁰ וכדאמרין¹⁰⁰ הא מני כו', ודיחויא בעלמא לאוקמה כרבי שמעון⁹⁹, דלית מאן דחש ליה כדאמרין בקידושין דף ג"ב⁹. והא דאמרין לעולא הכא נמי בידוע⁹⁹, נדחה מסוגיא לדעיל לפי גירסת רש"י במשנה⁹⁹ דפרקי בגמרא ירשא לסיפא ומשני⁹⁹, וכן הוא ברז"ה ובנימוקי יוסף ע"ש¹⁰. וההיא

קפת חב"ם פ"ה ה"י. מור וש"ע שם. ובפירוש הכסף משנה וב"י שם. שלשי גבורים שם. וראה לעיל סוף סי"ב (במצ"ל מרמ"ם). אמרי יעקב באורים מר"ה אה.
קפט כסף משנה וב"י שם. שלשי גבורים שם. ובדלעיל סי"ב, וש"ע.

קפו שאו היה אמור לקנות נמנו, גם אם בא לצאת די שבוי חיותו לנפלו, כדלעיל סי"א. ותבאר בק"א ס"ק ט' ד"ה גב).
קפז ב"י יום ש"ו. שלשי גבורים פרק אלו מציאות (י, א).

ציונים לקונטרס אחרון

שהוא גנב. מ"ם כסיפא לענין נכרי הזכיר גם גזלן).
עג ואין ליזמר הטעם שנקט מוכס נכרי, כי דוקא מוכס נכרי הוא כלסטים, כמבואר ברמב"ם שם פ"ה י"א (ולא כרי לדייק שמוכס ישראל לסטים סתמא מיאש). שהיו גם סתם מוכס ישראל הוא כלסטים, כמ"ש בהלכות עדות פ"י ה"ד. ויתבאר לקמן ק"א סק"א (ועכצ"ל שנקט מוכס נכרי לדייק שמוכס ישראל סתמא מיאש, ובה מיירי בפ"ה ה"י).
עד סי' ששט סק"ב (שלהרמב"ם החילוק הוא רק בגנב ולא בגזלן).
עה כרבנן במשנה כלים פכ"ז מ"ח, שהובא בגמרא ב"ק שם.
עו שאמר בבב"א קיד, טו"ע"א: גנב כגזלן (שבשניהם בישראל סתמא מיאש).
עז ב"ק שם (שרישא מיירי בישראל שסתמו מיאש, הן כלסטים שהוא גנב והן מוכס שהוא גזלן).
עח שם קיד, ב; הא מני רבי היא.
עט בגמרא שם קיד, א שרועה הגמרא לתרין שכל המשנה מיירי בגזלן וכרבי שמעון שרק בגזלן אמרין סתמו מיאש.
פ ע"ב: לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזלה יאוש בעלים הוי.
פא עור תרוץ שבגמרא שם, שהמשנה מיירי בידוע שהבעלים התייאשו מהן, וכע"ל דאמר מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל יאוש קני.
פב ד"ה אה.
פג דרישא מיירי בליטסי ישראל דמסתמא מיאש (הרי שהמשנה מיירי בסתמא ולא בידוע).
פד כדלעיל בריש הקו"א.

סא ראה גם לקמן (במוסרי ד"ה וטעמיהו).
סב משנה ק"ג, א. הובא ברמב"ם שם ה"ט.
סג שם ה"א, ואוקמה רב אשי בגמרא שם (לדעת הרמב"ם רוב אשי קאי אמתניתין), וכלקמן ריש ט"ו וט"ז, ובק"א סק"ח וסק"א.
סד ששל זה שרב אשי תרין המשנה דמיירי במוכס נכרי (ולפירוש הרמב"ם היינו שהמוכס נכרי הוא כלסטים), מקשה הגמרא הברייתות זו על זו, אם מותר לגזול הנכרי, ומתוך שרק הפקעת הלוואתו מותרת, ומקשה הלח"מ שם, מה שייך האי פלוגתא להך.
סה שגנב בכרי שאינו כלסטים, יש חילוק בין איסור גזולתו לבין היתר הפקעת הלוואתו (אף שאינו שייך לרין ה"ל, סתמא מוכס נכרי הוא כלסטים).
סו הרמב"ם שם ה"א: ב"ד"א שהמוכס כלסטים בזמן שהמוכס גוי (שלאכורה קאי גם על מיש לפניו שם ה"ל, שחזקתן שנתייאשו הבעלים).
סז קאי רק על ה"ט (שהמוכס כלסטים), ולא על ה"י (שחזקתן שנתייאשו הבעלים).
סח וכן פירש הט"ז ברבוי השריע סי' ששט ס"ה.
סט שכתב שם ה"י: שחזקתן שנתייאשו הבעלים (ומיירי בישראל בני"ל).
עא הלבב ג. וראה כללי הפוסקים וההוראה כולל רג.
עב שבישראל חזקתן שנתייאשו בעלים, ואף שביאר הש"ך סי' ששט סי"ב, שהחילוק בין ישראל לנכרי הוא רק בגנב, משא"כ בגזלן אפילו בישראל סתמא לא מיאש, וכן בה"י מיירי הרמב"ם במוכס שהוא גזלן, מ"מ של להוכיח הרמב"ם אפילו בגזלן ישראל סתמא מיאש (ולא כשי"ך ה"ל).
עב פ"י ה"ג (שאף שלענין ישראל הזכיר רק כלסטים,

ואם הוא ותוק מחומר על עצמו⁹⁷ מחזירה לבעליה הראשונים⁹⁸ שלא להחנות מן הגזל⁹⁹ (שאף שנתנהו לו חליפי שלו הרי שלו כבר גזלו ואף אם לא היתה זו אצלם אפשר שלא

קונטרס אחרון

דקדושו⁹⁹ לא קשיא מידי¹⁰⁰, דמשמע התם שראוהו שחטף¹⁰¹ ולא שייך הכא דיינינן במי יימר¹⁰², וכן יש לומר דמיירי בפרק כ"ד מהלכות כלים¹⁰³, וכן בפרק ד' מהלכות תרומה¹⁰⁴, ובפרק ה' מהלכות איסורי מזבח¹⁰⁵, לא חילק בין גנב לגזלן, ופסק כבולן כרבי¹⁰⁶ דסתם מהנתינין¹⁰⁷ כוותיה, וסתם מהנתינין כללים¹⁰⁸ נמי הילכתא היא¹⁰⁹ וכשראוהו, ועיין בי"ד סי' ש"א¹¹⁰ שדרכו של הרמב"ם לפסוק כסתמי דסתרי אהרדי וליישבם אף בחילוק שלא נזכר בגמרא ולא בדבריו¹¹¹.

וגם¹¹² מה שכתב הסמ"ע סי' שט"ט סק"ח¹¹³ צ"ע, דהא מוכס מפורסם הוא ולא עשו בזה תקנת השוק להרמב"ם¹¹⁴, וגם דמי לפרע בחובו ולא שייך תקנת השוק הכא כלל¹¹⁵, ומה שאינו יודע לא מהני אלא משום תקנת השוק להסמ"ע סי' שצ"ג¹¹⁶, ואף להש"ך שם¹¹⁷ צריך לומר דהכא¹¹⁸ גם כן לאו באיסורא אתא לדידה, ולמה ליה למימר שאינו יודע. אלא ודאי כמה שכתב הבי"ט¹¹⁹ דבצירוף ב' טעמים אלו¹²⁰ נולד ההיתר, והיינו לצאת ידי שמים¹²¹, אבל לענין דינא בלא הכי היא שלו, כמו בסיפא דמהנתינין¹²² הדציל מלסטים שיוודע ונהנה¹²³, והו', דהא אפילו בשינוי רשות ואח"כ יאוש

קצ רמב"ם שם ה"י (והנמור). מור וש"ע שם.
קצא בריהא שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

קצב לבוש שם ס"ה.

ציונים לקונטרס אחרון

כפירוש הסמ"ע,
צט על מ"ש הרמב"ם בפ"ה ה"י (גבי נטלו מוכסין כסותו והחזירו לו כסות אחרת הרי אלו שלו); מפני שזו כמכירה היא כו' ואינו יודע בוראי שזו גזלה, כתב הסמ"ע דהרמב"ם לשיטתו (הל' גניבה פ"ה ה"א), שגם ביאוש ושינוי רשות צריך ה"לוקח ליתן לגזלן דמי שוויה, ורק כשאינו יודע בוראי שהיא גזלה אין צריך להחזיר דמיה משום תקנת השוק.
ק בהל' גניבה שם ובהל' גזלה פ"ה ה"י (שפסק כרבא קטו, א. דלא כרא"ש פ"י סי' יח בשם התוס').
קא גמרא שם; גנב ופרע בחובו לא עשו בו תקנת השוק, ופירשי' שם ד"ה ב"י, דלא יתיב וזו אהאי חפץ (וכן כאן שלא נתן לו חמורו כשביל החמור שנותנים לו), וכיון שכן, הנה גם מה שאינו יודע בוראי שזו גזלה לא מהני כו'.
קב סק"ז (שפירש כן דעת הרמב"ם, שמרינא גם ביאוש ושינוי רשות צריך להחזיר הרמ"ם לגזלן, ורק משום תקנת השוק אינו צריך להחזיר).
קג סק"ה"ו (שמרינא אינו צריך להחזיר הרמ"ם ביאוש ושינוי רשות, אלא שכוון שהוא גנב מפורסם הוי כבאיסורא אתי לידו, וצריך להחזיר יתרון דמי שווי חפצין על דמי לקוחתו), אף לדעה זו אינו זקוקים לטעם של אינו יודע ראי שזו גזלה.
קד שנטלו חמורו וכסותו והחזירו לו אחרים.
קה סי' שטס ס"ז.
קו שכתב הרמב"ם שם ה"י, שזו כמכירה, ושאינו יודע בוראי שזו גזלה.
קז שנחבאר לעיל בפנים סק"ז שהבא לצאת ידי שמים יחזירו לבעליו (אף ביאוש ושינוי רשות), משאי"כ כאן, מחמת ב' טעמים אלו.
קח ק"ד, א. א. והובא ברמב"ם הל' גזלה פ"ו ה"ג.
קט מ"מ מועיל יאוש ושינוי רשות שהיה שלו.

פה דלית מאן רחש להא דר"ש דאמר דסתם גזלה יאוש בעלים הוי.
פו על מה דקיי"ל כרבי רבין גנב ובין גזלן (בישראל) מייאש.
פו וכיון שיש עדים בסתמא לא מייאש.
פז ראה רש"י ב"ק שם ד"ה אמרי (בפי' השני); דאמרי לגזלן ימי ימרי כקראמת הבא עדים שגנבו ממך, ולכן אמרנן בסתמא מייאש.
פח פ"ט, שחילק הרמב"ם שם ה"ז בין גנב שחזקתו מ"מ שנתיאשו הבעלים לגזלן שאין מחשבתו מועלת אצ"כ שנתיאשו הבעלים, וכקושת הלחם משנה הל' גזלה פ"ו ה"ג.
צ הלכה יא: הגנב והגזלן כו' תרומתן תרומה (שסתמו יאוש, ולא חילק ביניהם), וכקושת הלחם משנה שם.
צא הלכה זו: הגנב או הגזלן והקריב כו' ואם שתיאשו הבעלים כו', וכקושת הלחם משנה שם.
צב דבסתמא הוי יאוש בעלים.
צג ב"ק ק"ד, א (נטלו מוכסין כו' לטטים כו' מתיאשו).
צד פכ"י מ"ח (שהובאה בב"ק שם, ופסק הרמב"ם הל' כלים פכ"ד ה"ז כחכמים לחלק בין גנב לגזלן כנ"ל).
צה ולכן הביאו הרמב"ם בהל' כלים הנזכר לעיל בפנים.
צו ס"ז, וט"ז שם סק"ז, וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל רטו.
צז וכן כאן חילק בין גזלן שראוהו עדים (שבזה מיידי משנה בכלים שם), לבין גזלן שלא ראוהו עדים (שבזה מיידי בב"ק שם).
צח עתה בא לבאר מ"ש כאן בפנים: ואינו כנהנה מן הגזל והואיל כו' ואינו יודע בוראי (שהוה דלא

הלכות גולה ונגבה

קמ

היו מחזירים לו שלו ונמצא נהנה בלקיחתו אותה והיא בחוקת גולה אף על פי שאינו יודע בודאי):

מן וכל זה שהמוכס הוא גולן כמוכס נכרי¹³⁹ או אפילו ישראל אלא שעמד מאילו¹³⁹ שלא מחמת המלך¹³⁹ או אפילו מחמת המלך אלא שאין לו קצבה¹³⁹ שלוקח מה שירצה הוא¹³⁹.

אבל מכס שפסק אותו המלך ליטול דבר קצוב והעמיד מוכס ישראל לגבותו למלך ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף כלום על מה שגזר המלך אינו בחוקת גולן¹³⁹ לפי שדין המלכות דין¹³⁹ מפני שכל הארץ למלך הוא¹ וכדור לגזור שלא יהנה אדם מארצו אלא מדעתו שיתן קצבתו¹³⁹ וכן השר בעיירות שלו¹³⁹ (או של המלך ונתן לו בדתנה¹³⁹). לפיכך

קונטרס אחרון

דבאיסור גולה גמורה אתא לידיה ואפילו הכי היא שלו להרמב"ם¹³⁹, רק שצריך ליתן דמים¹³⁹ להרמב"ם, ולדמים לא מהני מה שאינו יודע להבי' כמוכס מפורסם כמ"ש בס"י שני¹³⁹ ובכסף משנה ש"י, אלא ש"י בסיפא מיירי במציל שכבר הציל, הלכך יש לומר דלא קתני אלא דינא, אבל ברישא דלא קתני רק שהחזירו לו וקתני הרי אלו שלו, משמע מפשטא דמתניתין דרשאי לקבלם¹³⁹, דאם לא כן נתן התנא מכשול בלשונו. ומשום הכי הכריח הרמב"ם¹³⁹ כלישנא בתרא¹³⁹, וסבירא ליה כפירוש הרמב"ם¹³⁹ דבלצאת ידי שמים פליגי¹³⁹, ולא גרס כדי בלישנא בתרא¹³⁹. מה שאין כן להסמ"ע¹³⁹ מנא ליה להרמב"ם לפלוגי בין רישא לסיפא דלא שייך בה טעמא דידיה¹³⁹ ואפילו הכי קתני הרי אלו שלו כמו ברישא, ודו"ק:

על קצבתו לעצמו, וכן מנוגה מוכס נכרי שסתמו הוא מוסף לעצמו).
קצט נגרא שם. רמב"ם שם. ש"ע שם.
ו ראה גם לעיל הל' הפקר ס"ג.
רא כ"י ס' שם ס"ד בשם רא"ם (ראה רשב"א בדרים כח, א בשם תוס' בשטון). רא"ש בדרים פ"ג ס' יא. וראה פתחי חושן הל' נגבה פ"א ע' מ.
רב מודרכי רנו קעו (השר שבא לשנתו). הובא בב"י ס' שטס ס"ד ד"ה וכתב המודרכי (השר או המלך). רמ"א ס' דלו ס"ג.
רג ראה לעיל הל' הפקר שם ובקריא שם (ד"ה אלא).

קצג רמב"ם הל' גולה פ"ה ה"א, לפירושו בגמרא קד, א (כדלעיל ס"ב, ושל"ג). ש"ע ס' שם פ"ג.
קצד רבי יואל בנגרא שם ק"ג, א. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
קצה רש"י שם ד"ה טאלוי.
קצו שמואל בנגרא שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם. ונתבאר לקמן סמ"י.
קצז רש"י ד"ה שאין.
קצח רמב"ם שם. ש"ע שם. וראה לעיל ס"ב (שלא חילק בין ישראל לנכרי). ק"א ס' מ' ופ"ק יא (שגזרו גם במוכס ישראל שסתמו מוסף על הקצבה, ונ"מ יש הפרש בין ישראל לנכרי), ובפנים סמ"י (ישראל כו' ונדע שמוסיף

ציונים לקונטרס אחרון

קטו הל' גולה פ"ה ה"י, שרק אם הוא תמיך ומחמיר על עצמו מחזירו.
קיו בגמרא שם: יואכא דאמיא אם בא להחזיר יחזיר לבעלים הראשונים.
קיז במלחמות (מא, א) ד"ה אמר.
קיט ב' הלשונות בגמרא שם.
קכ שבגמרא שלנו הגירסה היא: יאוש כרי קני. והרמב"ם גורס: יאוש קני (כיון שיש שם גם שניו רשות).
קכא שהובא לעיל, שאם היה יודע היה צריך להחזיר הדמים.
קכב רהא המציל מן הלשטים ליכא ב' טעמים אלו.

קיד הל' נגבה פ"ה ה"ג.
קיא אם הוא נגב מפורסם.
קיב סוף ס"ג.
קיג הל' נגבה פ"ה ה"ג.
קיד ודאי צריך לומר טעם החילוק, שהרמב"ם כתב טעמים אלו דוקא בפ"ה ה"י (ברישא דמשנה, לענין נטלו מוכסין) ולא בפ"ז ה"ג (בסיפא דמשנה, לענין המציל).
קטו אף לכתחילה, מחמת ב' הטעמים האלו (אף שמבואר לעיל בפנים ס"יא, שביאוש ושינוי רשות עשה איסור בלקיחתו). וכ"ה כאן בפנים. וראה רשב"א שם, ובש"ת ח"א ס' תתקסח. אמרי יעקב ביאורים ד"ה רשאי.

חלבות גולה ונגבה

קי

המכריח ממכס זה עובר על לא תגול¹ מפני שהוא גזול את המלך בין שהוא מלך ישראל בין מלך נכריים.

(שאף שמותר להפקיע חובו שהייב לנכרי מכבר² זה אינו כמפקיע חובו אלא גזול ממש שנחנה מארצו שלא מדעתו³) ומחסרו ממונ⁴ שהרי היה יכול למכור הנאה זו של משא ומתן בארצו לאיש אחר. ועוד שהמלך מוחזק הוא כמה שמגיע לו מעבדיו⁵ הואיל והסכימו עליו בני אותה הארץ וסמכה דעתם שהוא אדוניהם והם עבדים לו⁶ וכל אשר להם משועבד לעבודתו לפיכך כל הסחורה שמוגיע ממנה המכס משועבדת למלך ליגזול הימנה מכס וכאילו היא ברשותו ממש⁷ כיון שהוא בארצו ואצל עבדו והמכריחה גזול מנת המלך שבה מרשות המלך).

ויש חולקין על זה⁸ ומתירים להכריח המכס אף על פי שממונה עליו ישראל נאמן כיון שגובה למלך נכרי. ואם הממונה יודע בהכרחו אינו ראשי לכופו ליתן המכס הואיל ומן הדין יכול הוא להפקיע חוב הנכריים. ואם יש בזה משום יראת המלך יכול לכופו⁹.

וירא שמים יחמוד לעצמו כסברא הראשונה שלא לעבור על לא תעשה שבתורה.

ואם ישראל קנה המכס לעצמו מן המלך¹⁰ לדברי הכל אסור להכריח מן התורה שהרי גזול את הישראל. אבל אם קנאו נכרי מותר לדברי הכל אפילו ידוע שאינו מוסף כלום על קצבת המלך שהרי אינו גזול את המלך אלא מפקיע חובו שהייב להנכרי¹¹ (לפי שאין המלך יכול למכור לו חוקתו שהוא מוחזק במכס זה¹² כי חוקתו היא מחמת גופו שהוא מלך וכל הארץ שלו ועבדיו וכל אשר להם משועבדים לו¹³ דבר זה אינו יכול למכור כי רק אותו לבדו קבלו למלך עליהם ואינו יכול למכור רק הדין ממונ שיש לו עליהם וממון זה שם חוב עליו בלבד):

קונטרס אחרון

(*) עיין במ"ש לעיל גבי שליתות יד קכ"ג.

רי ראה תוס' שם (ולא מחסרא גביינא). רשכ"ם שם (וכנבני רצו).

ריא ר"ן נדרים כה, א (בהשגפתי הגניזו). הובא בב"י שם ס"ח ד"ה וכתב הר"ן, וביש"ש פ"י סי' יח בסופו. וראה רמ"א שם ס"ז בדיעת הר"ן (אמור להכריח). אמרי עקב באורים ד"ה ונתורים.

ריב ר"ן שם.

ריג ר"ן שם. רמ"א שם. יש"ש שם.

ריד רא"ש פ"י סי' י. ר"ן נדרים שם ד"ה בטובס העומד. מור וש"ע שם ס"ז. וראה לעיל א"ח סי' רמז ס"ב (לענין שבת). שו"ת רמב"ם סי' כא (תקנת שלא יקנה היחיד רק הקהל).

רטו ש"ע שם.

רטז ראה גמרא קיג. ע"ב לפירושי הש"י ד"ה אבל, דלא כיומוקי יוסף שם (מ, ב) ד"ה אבל (בשם הרא"ש). עיין ב"י סי' שס"ט סי' ודו"ק. וראה שו"ת צנה דק"ם סי' מת. סי' מט א"ת ג. ד.

ריז כדלעיל (במספר).

רד רמ"א שם. וכ"כ בחושנה לחקד שם במופת (המכריח גזול הוא). דלא כב"י שם בברך הבית, ובכסף משנה

שם (שצ"ש בדיעת הפוסקים, כדעת רבי' דלקמן, שום הבררות מכס המלך הוא כהפקעת הלוואה, ואסור רק משום חילול ה' או סכנת נשמות). וראה ק"א ס"ק יא שכן משמע כמור ס"ז (שהמכריח מן המכס הוא גזול).

רה רמב"ם שם. מור וש"ע סי' ששט שם. וכדלעיל ס"א (שגם בנכרי יש אימור גזלה), והל' הפקר ס"ג (דגם כנברי רמא דגלכותו דינא).

רו כדלעיל ס"ד תש"ג.

רז ראה במגניין בק"א ס"ק י (שאפילו בפקדון כד' ישראל היו גזילה באופן זה, ועוד שהמלך מוחזק כ"ל). נעם אליעזר סי' ג' אות ב.

רח ב"ב דף נה ע"א. מרדכי פ"נד דביב רמז תקכב. וראה גם תוס' ורשכ"ם שם ד"ה אם.

רט רמב"ם שם ה"ח. מור וש"ע שם ס"ב. וראה גם לקמן סי' יח.

ציונים לקונטרס אחרון

קכג. בפנים סוף סי' ס"ד (כשמשתמש בפקדון הנכרי ומתקלל בתלמישו, שלא ע"מ לשלם לו, יש בו איסור גזילה).

חלבות גולה ונגבה

קיא

מז וכשקנאו ישראל אפילו נודע שלוקח יותר מקצבת המלך והרי הוא גולן אסור להבריה ממנו מה שמגיע לו על פי קצבת המלך ר"י אלא המותר כגון אם נזמל שלישי יותר על קצבת המלך לא יבריה ממנו אלא שלישי הסחורה ר"י שאסור לגולל מן הגולן ר"י וכשמכירה קצבת המלך גול נמור הוא.

אבל (יא) אם לא קנאו מן המלך אלא שהוא ממנוה למלך לגבות ונודע שמוסיף על קצבתו

קונטרס אחרון

(יא) ק"ד רמב"ם קכח שלחן ערוך קכ"ו (עיין שם שכתבו ממכס זה קכ"ו, וכ"מ בהדיא במגיד משנה שכתב להרמב"ם מיירי מתניתין קכ"ו דאין פורטין במוכס נכרי דמוסיף על הקצבה, וכ"כ בטור קכ"ט, דבכהאי גוונא ק"ד אסור לפרוט הימנו, מכלל שאין שם מעט שאינו גול ק"ד. וכן כתב הטור בהדיא דכל מה שיש כו' ק"ג. וכן כתב הרמב"ם ק"ג ושלחן ערוך ק"ד שהכל כו' ק"ח.

ו)אף דמיירי ק"ד בישראל ק"ד כמ"ש לעיל ק"ח. גם מוכסים ישראל תמנו כן שמוסיפים כמ"ש סי' ל"ד סעיף י"ד שחזקתן כו' ק"ט, וכן כתוב כאן בסעיף ה' ק"ט ונודע שאדם זה כו' ק"ט, מכלל דאינן ק"ט לא מהימני בסתמא, לכך כתבו כאן בחזקת כו' ק"ט. ומה שכתב הסמ"ע סק"ז ק"ט אין לו מקור בתלמוד ומנא ליה להרמב"ם, והעיקר כמ"ש בשלטי גיבורים ק"ח ע"ש. והא דמוקמינן מתניתין ק"ט בכרי דוקא ק"ט, היינו משום דמתניתין מתנייא קודם שהוסיפו עליהם ק"ט המוכסים והגבאים בבדיחא בסנהדרין דף כ"ה ק"ט, עיין שם בגמרא דמעיקרא כו' ק"ט, ודו"ק ק"א.

וכן כתב המגיד משנה ק"ד בהדיא שהוא [כמוכס] שאין לו קצבה כלל ק"ט, ועל כרחק צריך לומר כן

ריח ב"י סי' שט"ז ס"ח. רמ"א שם סי' פ"ג. וראה מנחת פתים ח"ט סי' שט"ז. ר"י סי' שט"ז. ר"י ראה סו"ט שם סי' י'.

רב רמ"א שם. ועד"ז לקמן סכ"ו. וראה ק"א סוף סי' י"א (שד"ן שלפנינו אסור אף בכרי שהוא גולן [אלא שבאן היא הפקעת הלאותו, בדלעיל סוף סכ"ו]), ד"ן דלקמן שם אפשר שאסור רק בישראל).

ציונים לקונטרס אחרון

- קדו בא להוכיח מ"ש באן, ולעיל סי"ב, וק"א סי' ק
- ח. וכשמסוסיף על קצבת המלך הוי כל הגביה גול נמור.
- קכה הל' גולה פ"ה ה"א.
- קכו סי' שט"ז סי'.
- קכז שהחילוק בין מוסף על קצבתו או אינו מוסף הוא לענין אם: עובר המכירה ממכס זה (משמע כל המכס).
- קכח ב"ק ק"ג, א. דלעיל סי"ב.
- קכט סי' שט"ז סי'.
- קל שנוטל יותר מקצבתו.
- קלא כדלעיל סי' ט"ז, שאם ירוע שיש לו גם שול מותר לקנות ממנו.
- קלב בה הוא בחזקת גול, לפי שנוטל יותר מקצבתו.
- קלג שם ה"ט.
- קלד שם ס"ד.
- קלה בחזקת גולה.
- קלו הרמב"ם שם ה"ט (המוכסין כו' בחזקת גולה כו' וחזקתן שנוי'אישו הבעלים).
- קלז ואין יתאים עם מה שהובא לעיל מהרמב"ם שם ה"א (כד"א שהמוכס כלטטים בומן שהמוכס גוי כו' אבל כו' מוכס ישראל כו').
- קלח ק"יא ריש סק"ט.
- קלט המוכסים סתם ספוליס שחזקתן ליקח יותר מן הקצוב להם ברין המלכות.
- קמ בשו"ע, וכ"ה ברמב"ם שם ה"א, וכדלעיל בפנים
- סט"ו.
- קמא נאמן.
- קמב סתם מוכסין אפילו ישראל.
- קמג הרמב"ם בה"ט והשו"ע בס"ד, דמיירי בישראל ככ"ל, כתבו שהוא בחזקת גולה (ומ"מ חילקו הרמב"ם ה"א והשו"ע סי' ב' בין ישראל לנכרי, וכדלעיל בפנים סט"ו). וראה כאן בפנים, שרק ישראל שנודע שמוסיף על קצבתו דומה למוכס נכרי.
- קמד שהיא רעה ה"ב' דלעיל סי"ב.
- קמה ב"ק מ, א אות ב בסופו, שהיא רעה היא דלעיל שם.
- קמו ק"ג, א (רא"ן פורטין כו').
- קמז רב אשי שם אמר במוכס כנגנו (לפירוש הרמב"ם שם).
- קמח על הפסולי עדות הנזכרים במשנה סנהדרין כד, ב.
- קמט ע"ב (תנא עור הוסיפו עליהן הרועים הגבאים והמוכסין).
- קנ סבור מאי קרין לתו קא שקלי, כ"ן דהווי דקא שקלי יתרא פסלינהו.
- קנא שכבר הובא לעיל, שגם הרמב"ם והשו"ע ספקו כרב אשי (וחילקו בה בין מוכס ישראל לנכרי), וכ"ה לעיל בפנים סט"ו. וראה לעיל בפנים סי"ב (שלא חילקו בינם), וכאן בפנים (שחילקו בינם).
- קנב שם ה"א.
- קנג הרי שהכל גול, וראה גם לעיל ק"א סי' ח.

הלכות גזלה ונגבה

לעצמו^{רכ} וכן ממונה מוכס נכרי שסתמו הוא מוסף לעצמו^{רכ} מותר להכריח ממנו כל המכס שכוול גול^{רכ} שהרי המכס אינו חוב כלל אלא מחמת דין המלכות וכיון שמכס זה נגבה למלך שלא כדין המלכות שהרי נוטל יותר מקצבת המלכות הרי כל גבייה זו גול גמור הוא הואיל ונגבית על ידי שליח המלך שלא כדין המלכות ששליח המלך כמלך^{רכ} והמלך שנוטל שלא כדין המלכות כגון שהעמיד מוכס שאין לו קצבה^{רכ} הרי זה גול כמו שנתבאר למעלה^{רכ} ואף זה שנוטל יותר מקצבת המלכות הרי זה כמוכס שאין לו קצבה^{רכ}.

מה שאין כן ישראל שקנה המכס וגובהו ואינו שליח המלך כלל אין הוספתו שהוא מוסף לגזול מגרעת חלק המלך כלל אלא חלק המלך מניע למלך והמלך מכרו לישראל זה ואין חלק המלך נגרע מחמת ישראל זה שגובה יותר מחלקו שקצב לו המלך הואיל ואין למלך בנבייה זו כלום כי כבר נסתלק כשמכר קצבתו הראויה לו כדין המלכות לישראל זה והרי היתה מכירה נקיה שאין בה גזל וישראל הלוקח זכה במקחו כדין המלכות לגבות לו חוב המכס שהייבים בני המדינה ונעשה כבעל חוב אחר שגעשה גזול וגובה יותר מחובו שאין רשאים לגזול ממנו חוב שהייבים לו:

קונטרס אחרון

לרמ"א^{קכ} ומשנה למלך^{קכ} וכן משמע בטור^{קכ} שהוא גזל גמור מה שמכירה מנת המלך, אם כן היאך התייר להברית הסתורה לגמרי^{קכ}, הוי ליה להברית חציה או רובה לפי ערך ההוספה^{קכ}, ואף אם תמצ' לומר דלא אמרינן בחר גבא כו' ק"ט אלא בישראל^{קכ}, היינו כשגזב רק כנגד מה שגבג ממנו^{קכ}, דאריסיה דרב הונא כפרק קמא דברכות גב הרבה יותר מחלקו כמו שכתב המרדכי פרק ג' דבבא קמא^{קכ}, אבל לגזוב יותר פשיטא שאסור אף אם כבר גב הנכרי תחלה. דהא אפילו ציער את הישראל אסור לגזולו כמ"ש סמ"ג^{קכ} והגהות מיימוניות פ"ז מהלכות גבבה^{קכ}, וצער הגוף חמור מדבר שבממנו כדאמרינן ביומא דף כ"ג^{קכ}, כל שכן שיגזב הישראל תחלה יותר ממה שיגזלו הנכרי^{קכ}]]:

רכא ראה לעיל ס"ב וסמ"ג, ובק"א ס"ק מ וס"ק א (שגם במוכס ישראל גזרו שסתמו מוסף על הקצבה, ושג"מ יש הפרש בין ישראל לנכרי). אמרי יעקב ביאורים ד"ה ונדע.
רכב ראה גם לעיל ס"ב. ונתבאר ההוכחות לה בק"א ס"ק ח וס"ק א.
רכג וב"ה לעיל ס"ב (במטמון). וההוכחות לה נתבארו

קנד שם ס"ז (שהמברית מכס עובר על לא תגזול), שהיא רעה הא' דלעיל בפנים ס"ז.
קנה שם ה"א בסופה (המברית גזול הוא).
קנו שם ס"ז (וכל המברית עצמו מן המכס הוא גזול).
קנז ממוכס נכרי שמוסיף על הקצבה.
קנח וכמו בישראל שקנה המכס ומוסיף על הקצבה, שאסור לגזול מן הגזול, כמבואר כאן בפנים.
אלא ודאי כשמוסיף על הקצבה הוי הכל גזל.
קנט גזוב וטעמא טעים (בירכות ה, ב). הנוגב מן הגב אף הוא טועם טעם גנבה (רש"י שם ד"ה בתר), שמתעם זו אסור להכריח כשהמוכס ישראל שקנה המכס מהמלך ומוסיף על הקצבה, כמבואר כאן בפנים, וש"ג. והטעם — בביי ט"י שטט ס"ח, ובסמ"ע שם ס"ק י.

קס ונתאר שמשמע זה מותר להכריח המכס מהנכרי המוסיף על הקצבה.
קסא שבוה אפשר דלא אסינן אלא בישראל, כהא דרב הונא בברכות שם.
קסב רמז ל. וראה גם רש"י ברכות שם ד"ה מי. ובדלקמן בפנים סכ"ז. ומ"מ אסור לרב הונא לנכות לו מחלקו מטעם האמור לעיל.
קסג מל"ת קנב.
קסד אות ב. ובדלעיל בפנים ס"א.
קסה ע"א (דאריסר נקימה נאמר על דבי שבממנו ולא על צער הגוף). וראה גם לעיל ה"ה עוברי הרכיס ס"י (במטמון). א"ח ס"י קנז ס"ג.
קסו שאסור, אלא ודאי כל המכס נקרא גזלה, ולכן מותר להכריח המכס.

הלכות גולה ונגבה

קיג

יז מלך שברת אילנות של בעלי בתים ועשה מהם גשר מותר לעבור עליו אפילו צוה לברות מכל אחד ואחד דבר ידוע והלכו שלוחיו וברתו הכל מאחד מותרים לפי ששליח המלך מלך הוא^ד ואינו צריך לטרוח בעצמו לברות מכל אחד ואחד אלא הן עצמן היה להם לטרוח בזה או ישלמו לזה שברתו ממנו^ה.

אבל אם בררתו אילנות שלא מדעת המלך ועשו גשר אסור לעבור עליו^ו אלא אם כן מסרוהו לרבים אחר שנתייאשו בעלי האילנות^ז משום שאז נקנה לרבים ביאוש ושינוי רשות^ח שבמסירתו להם קנאוהו בחזקתם בו בהילוכם עליו:

יח וכן מלך שחרם בתים ועשה חומה או דרך מותר ליהנות בה וכן כל כיוצא בזה^ט. והוא שהוא ממבעו יוצא באותה הארץ שהרי הסכימו עליו בני אותה הארץ וסמכה דעתם שהוא ארוניהם והם עבדים לו^י שאם לא כן הרי הוא כגולן בעל ידוע^{יא} וכל עבדיו גולנים^{יב}:

יט וכן מלך שבעם על אחד מעבדיו ושמשו מבני המדינה^{יג} ולקח ביתו אינו גול ומותר ליהנות בו וללקוהו מהמלך^{יד} או ממי שנתנו לו^{טו} שכן משפט המלכים כולם לקח ממון שמשיהם כשכונסים עליהם^{טז}.

וכן אם גזר מי שיעבור על דבר פלוני שיהיו נכסיו למלך וכיוצא בזה אינו גול^{יז} ומותר ללקוהו וליהנות ממנו.

כמה דברים אמורים בדבר כללי שגזר על כל בני מלכותו^{יח} אבל אם גזר על אחד בלבד^{יט} או אפילו על מדינה אחת בלבדה ממלכותו ושינה אותם משאר מלכותו^כ הרי כל מה שלקח מהם הוא גול גמור ואסור ליהנות בו אלא אחר יאוש ושינוי רשות^{כא} שבין שאינו משהו מדותיו אין זה דין המלכות כלל^{כב} אלא גולת המלכות^{כג}.

ומכל מקום אם גזר על היהודים שיתנו מכס או דבר אחר יותר מהנכרים נקרא משהו מדותיו מאחר שכל היהודים נותנים כשורה^{כד}.

ואפילו כשמשוה מדותיו אין דינו דין אלא בדבר שיש בו הנאה למלך או בדבר שהוא

רכב ב"ק שם ק"ג, ב. מור וש"ע סי' שס"ב.

רכט נגרא שם. וראה גם לעיל ס"א.

רל נגרא שם. לבוש ס"ב.

רלא רמב"ם שם ה"ג. ש"ע שם.

רלב ח"ח שם. סוף משנה שם ה"ב. לבוש סוף ס"ב. וראה

לקמן ס"ג. שאם שיפן ועשאן נסרים חלקים נקנה

בשניו גמור (שאנו חוזר לבריות) אף בלא איש.

רלג כדלעיל ס"א, וש"ע.

רלד רמב"ם שם ה"ח. מור וש"ע שם.

רלה ראה גם לעיל ס"א.

רלו רמב"ם שם ה"ח. מור וש"ע שם.

רלז רמב"ם שם.

רלח ראה פתחי חושן דיני נגבה פ"א ס"ק ד. אמרי עוקב

ביאורים ד"ה מלך.

רלט הח"מ שם ה"ג. מור וש"ע ס"ח. רמ"א סי' רלו

ס"ב (ביתו).

רמ ראה גם לעיל ס"ג.

רמא רמב"ם שם. לבוש ס"ב. וראה מור שם ס"ה. אמרי

עוקב ביאורים ד"ה שכן.

רמב רמב"ם שם ה"ב. מור וש"ע שם ס"ז.

רמג מור ס"ז שם ס"ה. וראה גם רמב"ם שם ה"ד. ש"ע

שם ס"ח.

רמד רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

רמה הרא"ש נדרים פ"ג סי' יא. בשם ר"ת (חסר ברפוס)

הרא"ש שלנו מפני השמטת הגנור, אבל הובא בב"י

שם ס"ד.

רמו כדלעיל ס"ג.

רמז רא"ש שם.

רמח ראה רמב"ם שם. ש"ע שם.

רמט ש"ת מתיר"ק שורש קנ"ד. רמ"א שם ס"ז. וראה

אמרי עוקב ביאורים ד"ה אב.

הלכות גולה ונגבה

תיקון המדינה כולה^ה אבל לא כדבר פרטי שבין אדם להבירו שאם לא כן במלת דני התורה ח'י"ג:

ב וכשם שאסור ליהנות בדבר הגזול בודאי אלא לאחר יאוש ושינוי רשות^ה (יב) כך אסור ליהנות בדבר הנגזב. ואפילו אינו נגזב בודאי אלא שחוקתו נגזבת^ה כגון שומרי פירות שמוכרים פירות^ה במקום צנוע כמו אחורי הגינה^ה או שרוב הדבר הוא חוקתו נגזבת^ה כגון רועי בהמות אחרים שמוכרים חלב^ה וגבינה^ה שרוב הרועים מוכרים מה שנגזבים ולא שלהם ולא מועת הבעלים^ה אסור לקנות מהם או ליהנות מהם בחנם.

אבל אם השומר מוכר בגלוי על פתח הגינה והשל או המשקל או המדה לפניו מותר^ה שהרי יש לדבר קול^ה ויודעים הבעלים ולדעתם הוא מוכר וכן כל כיוצא בזה.

ובולן שאמרו^ה להקנות מהם^ה המזון אסור ליקח מהם^ה:

בא כרדים^ה העושים שמן מזתים בכית הבר^ה לוקחים מהם שמן כמדה וזיתים כמדה

קונטרס אחרון

(יב) עיין מגיד משנה קס"ו וסמ"ע קס"ו (ומה שכתב הכ"מ בהלכות גולה קס"ז צ"ע, דבהלכות גבה קס"ט כתב להיפך. ולולי דברייה יש לומר דקניה חמירא מהנאה בחנם קמ"א שאינו מחזיק בו ואינו גורם בו אלא בקנייה קמ"ב. וסבירא ליה לרמב"ם כגירסת רש"י קמ"ג ונימוקי יוסף קמ"ד ורא"ש קמ"ה, וכן הוא בס"א בר"ח קמ"ה מאימתי מותר ליהנות ולא לקנות. וכן משמע מסתימת השי"ך סי' שני' ס"ק פ' דלקנות אסור לכולי עלמא אף אם יש לו מעט משלו. וצריך עיין לד"מ קמ"ה):

- רנח** ברייתא שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
- רנט** סמ"ע ס"ק א"ב.
- רסא** ברייתא ק"ט, א. רמב"ם שם ה"ג. מור וש"ע שם ס"ב.
- רסב** רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
- רסג** ברייתא שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם פ"ג. וכה' לקמן ככ"א וירש סכ"ג וסכ"ד.
- רסד** מור ולבוש שם פ"ג.
- רסה** שחוקתם נגזבים. כולקמן ככ"א.
- רסו** ברייתא שם ק"ט, מונ"א. רמב"ם הל' גבה פ"ו ה"ה. מור וש"ע ס' שם פ"ג.
- רסז** מ"ז שם. רמ"א שם.

- רנ** דרכי משה שם ס"ק ג, ורמ"א שם ס"א, בשם מהר"ק שורש קנא, בשם ש"ת הרשב"א הנוחמות ס' ב. כב.
- רנא** ש"ת הרשב"א ח"ג פ' קט. מהר"ק שורש קפ. רמ"א שם. סמ"ע שם ס"ק בא. שי"ך ס' ע"ג ס"ק לו.
- רנב** כדלעיל ס"א.
- רנג** רמב"ם הל' גבה פ"ו ה"א. מור וש"ע ס' שנה ס"א.
- רנד** חשנה ק"ח, ב. רמב"ם שם ה"ג. מור וש"ע שם ס"ב.
- רנה** ברייתא ק"ט, א. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
- רנו** רמב"ם שם ה"א. מור וש"ע שם ס"א. לבוש ס"א.
- רנז** סמ"ע ס"ק א. וראה לעיל ס"א. קמ"א ס"ק יב.
- רנח** חשנה פ"ח ק"ה, ב. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

ציונים לקונטרס אחרון

ליהנות, כשרוב ממנו גזול. וראה מ"ש בזה בדרישה ובהלכה למשה שם.
קעב שבקניה יש גם איסור הנאה מגולה (כדלעיל ס"א), וגם איסור מחזיק ידי עוברי עבידה שגורים לו לגבות (כדלעיל ס"ט), משאי"כ בהנאה בחנם יש איסור האי'.
קעג ב"ק ק"ט, א ד"ה רוב.
קעד שם (מו, א) ד"ה רוב.
קעה פ"ו סי' לז.
קעז שם, גירסת פסרים אחרים שעל הגליון.
קעז שהקנה מנגב מפרסם באיסורא אחי לידה.
קעח לענין קניה כשיש לו מעט משלו, ראה לעיל בפנים ס"י להחיר, ולענין הנאה בחנם, ראה כאן בפנים לאסור.

קסז הל' גולה פ"ה ה"ח, שבמסקנתו אינו מחלק בין נגיבה לנגילה (אלא בין רוב הדבר הוא גזול, שאסור כמבואר כאן בפנים, לבין רוב המזון שאצלו גזול, שמוחר כדלעיל ס"ו, ושי"ך).
קסח סי' שנה ס"ק ק"ב (שמחלק בין יש כירי הגולן מיטעו של היתר או לא).
קסט פ"ה ה"ח (שחלק על המ"מ שם, וכתב שכבר ביאר החילוק בהל' נגיבה).
קע פ"ו ה"א (שכתב כרב שאסור ליהנות מהגזול עד שהיה רוב ממנו שלו, ומסיים שהחילוק מבואר בדברי המ"מ בהל' גולה שם), וראה מה שרוב בדברי הכ"מ, בדרישה ס' שנה ס"ק א, ובהלכה למשה על הרמב"ם שם.
קעא שלכן אסר הרמב"ם בהל' נגיבה שם לקנות, כשרוב אותו דבר נגזב, והחיר בהל' גולה שם

הלכות גזלה ונגבה

קמו

שלדעת בעל הבית הם מוכרים אבל לא זיהים מועמים ושמן מועט שחוקתן נגבה וכן כל כיוצא בזה דמי ואם אמרו הטמן אסור בכל ענין דמי:

בב החייט ששייר מהחוט דמי כמלא מחט לאירכה וחזן למהט כמלא מחט עדי שנמצא ראוי לתפור בו דמי מעט עדב או ששייר מהבנד ממלית שהיא ג' אצבעות על ג' אצבעות דמי חייב להחזירם לבעלים פחות מכאן הם שלו עד שאין דרך בני אדם להקפיד עליהם עדי (והמקפיד במלה דעתו דמי) אלא אם כן דרך אנשי המקום להקפיד דמי (ואם אין דרכם להקפיד אף על יותר מכאן הרי כל מה שאין מקפידים הוא שלו דמי).

וכן שפאין דקים שהנגר מוציא מהנסרים כשמחליקה כמעצד קמן הם שלו דמי שאין דרך בני אדם להקפיד עליהם למרות הציאם מהנגר דמי ושפאין גסין דמי שהוא מוציא כמעצד גדול דמי ואין צריך לומר מה שחוקך בקדרום דמי להקמין הנסרים חייב להחזירם לבעל הבית אלא אם כן מנהג המקום שלא להקפיד.

ואם הוא עושה בבית בעל הבית אף הנסורת שנופלת כשנוסר במגל היא של בעל הבית דמי וכן כשאר מלאכות כל שדרך בעל הבית להקפיד עליה דמי באותו מקום דמי חייב להחזירו וכל שאין דרכו להקפיד עליו הוא של האומן (ואף אם בעל הבית זה מקפיד במלו דעתו):

בג וכל אומן שמוכר דברים שחייב להחזירם אסור ליקח ממנו דמי ודברים שהם שלו מותר דמי ואם אמר הטמן אסור דמי שחוקתם גנובים דמי.

ואם נשתנה הדבר ביד האומן דמי כגון סורק כבנדי צמר במקום שמקפידים על המוכין הנסרקין מהבנד והסורק מוכר כר מלא מוכין דמי שחוקתו מן הבגדים הנסרקין אלא שנשתנה השם שמתחלה נקראים מוכין ועתה כר דמי מותר לקנותו אף על פי שהוא שינוי החזר לכריתו דמי שהרי אפשר להוציא המוכין מן הכר ויהיה שם מוכין עליהם כבתחלה דמי ושינוי החזר לכריתו אינו קונה הנגבה להגנב שתהא שלו ויפטר בנתינת

רסא רמב"ם שם. מור וש"ע שם.	רפב נחרא שם סעי"ב.
רסב כדלעיל ס"ב, ושי"ג.	רפג משנה ורש"י שם.
רסט משנה שם סעי' א. מור ס"ה שנה.	רפד משנה שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם ס"ה. רראה תורת מנחה תשפ"ד, כ' מג"א ס"ב הערה 14.
ער גמרא שם ע"ב (ורש"י ד"ה מלא). ראב"ד הל' נגבה ס"ז הל' מור שם. וראה מ"מ שם. במ"ע שם ס"ק יג.	רפה מור במנהג הפ"י רמ"א שם.
רעא משנה ונמרא שם. ראב"ד שם.	רפו ראה רמב"ם ורמ"מ שם.
ערב מ"מ שם. סמ"ע שם.	רפז ברייתא שם קטן, כ' רמב"ם הל' נגבה פ"ו הל"ג מור וש"ע שם. רמב"ם ס"ב (בגולה) וס"ב (בנגבה).
רעג משנה שם ורש"י ד"ה הל' רמב"ם שם. מור וש"ע שם ס"ב.	רפח ברייתא שם.
עדר ברייתא שם ע"ב. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.	רפט רמב"ם שם. ש"ע שם. וכדלעיל ס"ב, ושי"ג.
ערה ראה אמרי יעקב באורים ד"ה שאין.	רצ ראה לבוש מנה ס"ב.
רעו רש"י בחשוה שם ד"ה הכובס. וכן דעת הח"מ שם הדב"ח ח ע"יש. וראה לבני נטובה אה"ע סומ"י יב.	רצא גמרא שם.
רעז ברייתא שם. ח"מ שם הל"ה.	רצב ברייתא שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.
רעז עיין ח"מ שם.	רצג סמ"ע שם ס"ק ח.
רעט משנה שם ורש"י ד"ה מעצד.	רצד ח"מ שם.
רפ סמ"ע שם ס"ק יד.	רצע סמ"ע שם.
רפא משנה שם, ורש"י ד"ה במשול.	

הלכות גולה ונגבה

קטז

דמיה אלא צריך להחזיר אותה בעצמה דצ"ו ואסור לכל אדם לקנותה ממנו מכל מקום כאן הקילו הואיל ואינה נגבה בוראי דצ"ו אלא שחזקה נגובה דצ"ו.

אבל נגבה ודאית שנשתנה ביד הגנב שינוי החזרו לברירתו אסור לקנותה ממנו אלא אם כן ירוע שנודע להבעלים שננגבה מהם דצ"ו ונתייאשו ממנה^ט כי יאוש עם שינוי גרוע החזרו לברירתו קונין הגנבה לגנב וכן הגולה לגולן ואין צריך להחזירה כלל אלא נותן דמיה^{סא} לכן מותר לקנותה או ליהנות בה בעודה ברשותו.

ושינוי גמור שאינו חוזר לברירתו קונה^{סב} אפילו בלא יאוש^{סג} כגון הגול עצים^{סד} ושיפן^{סה} ועשאו נסרים הלקים^{סו} ודבקם במסמורים ועשאו תיבה^{סז} שאף אם יתפרקו יחזרו להיות נסרים הלקים ולא עצים וכן כל כיוצא בזה.

אבל אסור לכל אדם לסייעו לשנות הגולה^{סח} שהרי בשינויה מוציאה מרשות בעליה ונעשית שלו^{סט} ונמצא מסייע עוברי עברה^{סז} ואין צריך לומר שאסור לסייע לגולן או לגנב בשום דבר הצריך להם לרשתם^{סיא}.

(אפילו נכרי הבא לגולל או לגנב מנכרי^{סיב}.) וכן כל איסורי הנאה מגולה או נגבה^{סיג} נוהגין גם בשל נכרי מנכרי^{סיד} כי באיסור גולה ונגבה אין הפרש כלל בין ישראל לנכרי^{סיו} שלא נאמר רעך אלא בעושהו לברוי^{סיו} שנאמר^{סז} לא תעשוק את רעך ולא תגולל וגם הנכרים מזהירים על הגול והחמס בישראל שהיא משבע מצות בני נח וחייב מיתה אפילו גול או נגב מחברו נכרי^{סיא}):

בד אין לוקחים מהנשים ומהעבדים כנענים ומהקמנים אלא דברים שהוקתם שהם שלהם מודעת הבעלים^{ס"ט} כגון נשים שמכרו כלי פשתן כגליל^{ס"כ} שהפשתן מצוי שם בול ודרבנן של הנשים שם לקנותו ולמנותו ולארוג ממנו בגד ולמכרו לעצמן^ן ואין הבעל מקפיד

שח רמב"ם הל' גולה פ"ה ה"א. ש"ע סי' שס"ב א.
שט ראה בס"ע ס"ק א.
שי רמב"ם שם (מחק יד עוברי עברה, ועובר על לפני עיור לא תתן כמשול). ש"ע שם (כ"ל). ראה גם לעיל ס"ב.
שיא רמ"א סי' שנו ס"א.
שיב אסור לסייע לו. ראה קובץ יעיד תורה (ג'.) מא ע' ר"א. אמרי יעקב ביאורים ס"ב מדר"ה שהרי כמפורט לעיל סק"ז ווא"ך.
שיג תשובת רבנו יואל בראב"ה סי' תרנז, ובש"ת רשב"א ח"א סי' תתנב. רמ"א א"ח סי' תרנ"ט ס"א. לפירוש הב"א שם ס"ק ז. לעיל שם ס"א וס"ח. ראה אמרי יעקב ביאורים ד"ה וכן.
שטו בין ישראל הגולל וגנב לנכרי הגולל וגנב. ולענין ישראל הגולל מנכרי, ראה לעיל ס"א ד, ובק"א שם.
שטז כסף משנה הל' גולה פ"א ה"ב. וראה גם לעיל ס"ד.
שטז ויקרא י"ג.
שית סנהדרין ז, ג. רמב"ם הל' מלכים פ"ט ה"א וה"ט. תשובת רבנו יואל שם.
שית ברייתא ק"ט, א. רמב"ם הל' גנבה פ"ו ח"ה. ש"ע סי' שנה ס"ה.
שכ משנה שם ק"ה, ב. ברייתא שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

רצו רמב"ם הל' גולה פ"ב ה"י. מור וש"ע סי' שג"א.
רצ"ב מ"ט שם רמ"א. וראה גם לעיל א"ח סי' י"ב.
רצז מ"ט שם רמ"א שם. וראה הקרי והלכות א, טו, כ. שם ד, כה, א.
רצח ראה רמב"ם שם.
רצט משא"כ כשלא נודע, אין אומרים מנין הסתם נתיישב כדלעיל הל' מציאה ס"ב וא"ך.
ש ראה לעיל ס"ד (במסנ"ג), וק"א ס"ק ז (מתי אמרינן שסתמו נתייאשו הבעלים).
שא חז"ן מבה ל, ב ד"ה ולקנותה. רא"ש פ"ו סי' ב. מור וש"ע סי' שג"ב ס"ב. וראה גם לעיל א"ח שם.
שב רב אשי צ"ג, ב מור וש"ע סי' שם ס"ה.
שג רמב"ם הל' גולה פ"ב ה"א. מור וש"ע שם. וראה גם לעיל א"ח שם.
דש חשונה צ"ג, ב.
שה רב אשי שם בפ"י המשנה שם. מור וש"ע סי' י. וראה גם לעיל א"ח סי' תרנ"ט ס"ה.
שו רש"י שם ד"ה נג'.
שז תוס' שם ד"ה עצים (אבל שפיו שאין משתנה שמו בכך לא תהוהו). רא"ש שם פ"ט סי' א. מור שם ס"ד. רמ"א שם פ"ו. ש"ך שם ס"ק ד (שאם נשתנה שמו מחמת השיפו מרובו). וראה לעיל א"ח סי' תרנ"ט (ששיפו היו שניו). אמרי יעקב ביאורים ד"ה ושניו.

חלכות גולה ונגבה

ק"ז

עלהם **שכא** וכן בכל מקום ומקום לפי עניינו **שכב** ולוקחים ביצים ותרנגולים בכל מקום **שכ** מכל אדם **שכד** וכולם שאמרו הטמן אסור **שכה**;

בה וכן אין מקבלין פקדונות מן הנשים ולא מן העבדים כנענים ולא מן הקטנים **שכו** שזא נגבם מן הבעלים ואין מסייעים ירי עוברי עבודה **שכז**.

עבר וקבל מן האשה **שכח** לא יחזיר לבעלה **שכט** אלא לה שזא אדם אחר הפקיד אצלה **ש** וכן בעבר **שלא** וכן בקמן שיש בו דעת כגון שהגיע כבר לעונות הפעומוט **שלב** שהוא ממש שנים ולמעלה וידוע כפיכ משא ומתן **שלג** יחזיר לו כי שזא נתנו לו מתנת **שלד** ואין תוששין שיאבדנה כיון שיש בו דעת:

בו ארים העובר כפרסם בעל הבית ונוטל חלק בפירות בעד עמלו מותר ליקח ממנו פירות **שלז** אף קודם שהלקו **שלא** כי יש לתלות שבשכא לחלוק עם בעל הבית ינכה מחלקו הפירות שמכר **שלז**.

ויש אוסרים **שלח** שזא לא ינכה שיורה היתר לעצמו מפני שמורת הרבה **שלט** והוא שמוכר מהפרסם אבל אם הביא מכיתו למכור מן הסתם מוכר ממה שהגיע כבר לחלקו **של** ויש לחוש להכריהם **שלא** וכן כל כיוצא בוה:

בז ואם נודע לבעל הבית שהארים גונב פירות מהפרסם אינו רשאי לנכות לו מחלקו כשבאו לחלוק **שלא** אלא על פי בית דין אבל לא יעשה דין לעצמו **שלא** לנול את הארים כנגד מה שנגב ממנו מפני שאסור לנול או לגנוב מן הגנב או הנולד כנגד מה שנגב ונול ממנו **שלא** אלא יתבענו בבית דין ואם ינכה לו שלא על פי בית דין הרי זה גזול חלקו המגיע לו בפירות הנשארים ואף שכבר נטל הרבה יותר מחלקו **שלא** הרי לא נטל בתורת חלוקה אלא נתכוין לגנוב משל בעל הבית ושיהיה חלקו נשאר עדיין בפירות הנשארים שהרי הם שותפים בכל הפירות כולם וכשבעל הבית מפקיע חלק הארים בפירות הנשארים בעל

שכא סמ"ע פ"ג וראה גם לעיל הל' מצאה ופקדון פ"ה.

שכב מור שם. לבש פ"ה.
שכג תשנה שם ק"ח, ב (מכל מקום). רמב"ם שם. מור ושו"ע שם.

שכד רמב"ם שם. מור ושו"ע שם.
שכה מושג שם. מור ושו"ע שם. וכדלעיל פ"ב ופ"ג.
שכו כדכתיב ב"ב נא, בתנ"כ רמב"ם הל' שאלת ופקדון פ"ז הל' מור ושו"ע אה"ע פ"ו ס"א (מאשת איש).
שכז רשב"ם שם ד"ה לא. כ"ש שם ס"ק א. ובדלעיל פ"ט ופ"ט. וראה קובץ גידול תורה (ג) מא ע' ר"כ.

שכח כ"ב שם. רמב"ם שם. מור ושו"ע שם.
שכט רשב"ם שם ד"ה יחזיר.
שלא מ"ג שם בשם הר"י מינש.

שלב כ"ב שם. רמב"ם שם. שמואל מוקובנת ב"ב שם ד"ה קבל.

שלג חרדשי רשב"א שם נב, א. הובא במ"מ שם.
שלד גיטין נמ, א. רמב"ם הל' מכירה פ"ג הל' מור ושו"ע פ"י ד"ה ס"א. וראה לעיל א"ח פ"ה נה ס"ה. פ"י קנא פ"ב פ"ג קנא פ"ט.

שלז ראה תוס' ב"ב נב, א ד"ה קבל (אמור מצאה אשכח). וראה לעיל הל' הפקר פ"ה. הל' מכירה פ"ג.

שלח רש"י ברכות שם ד"ה נו. מרדכי שם.

שלה ב"ק קט, רע"א. רמב"ם הל' נגבה פ"ו הל' מור ושו"ע ח"מ פ"ג שנה פ"ה.

שלי כ"י שם ד"ה ומ"ש כד"א במתם (כאמור ר"ב אשי כ"מ כב, א לפירוש התוס' שם ד"ה מור, ורא"ש שם פ"ב פ"ג).

שלו תוס' ורא"ש שם (בדעת ר"ב אשי ואמור כנגדא שם).

שלה מור ורמ"א שם (בדעת מר וזמרא כנגדא שם, לפירוש התוס' ורא"ש שם).

שלט ענין מור ויש ס"י צ"ג. במ"ע שם ס"ק א. לבוש פ"י שנה פ"ה.

שמ תוס' שם. הגהות אש"י שם. ב"ח פ"י שנה הל' ומ"ש כד"א. ש"ך ס"ק ב. וראה אמרי נעקב כדאורים ד"ה והוא.

שמא ב"ח שם. ש"ך שם.
שמב ברכות ה, ב (מקובלא דרב הונא). מרדכי פ"ג דב"ק רמז ל' ב"י פ"ד.

שמג מרדכי שם. כ"י שם. רמ"א שם בשם ר"א.
שמד ועד"ו לעיל במ"מ. וראה ק"א פ"ק יא (שד"ן שלפניו אפ"ר שאמור רק בישראל ודין לעיל שם אמור אף כנגדו).

שלז לקמן פ"ל (להשתמש בשל חברו). כשהכירו שמתמש בשליו).

שמה רש"י ברכות שם ד"ה נו. מרדכי שם.

הלכות גולה ונגבה

כרחו של הארים הרי זה גזולו כנגד מה שנגב ממנו ואף שהדין הוא כך^{טו} אינו רשאי לעשות דין לעצמו אלא על פי בית דין אם יזכה בדין שיוכל לברר שנגב ממנו ואם לאו יפסיד^{טז} וכן כל כיוצא בזה:

בח כמה דברים אמורים שאינו רשאי לעשות דין לעצמו כשגזול כנגד מה שנמל ממנו ולא גוף החפץ בעצמו שנמל ממנו^{טז} אבל ליטול גוף החפץ בעצמו שנמל זה ממנו בין בנגבה בין בגזלה מותר ליטלו ממנו בעל כרחו^{טז} ואין זה גזול אלא מציל את שלו^{טז} ואם הלה אינו מניח לו ליטול מותר אפילו להכותו עד שיניח^{טז} אם אינו יכול להציל ממנו בענין אחר^{טז} ואינו מחוייב להוליכו לבית דין שבכונן זה שגוף החפץ שלו הוא בעין אדם עושה דין לעצמו להצילו ממי שגזלו או ממי שבא לגזלו או ממי שבא להזיק^{טז} בכל הצלה שיכול אפילו בהכאה ואף אם לא יגיע לו שום הפסד אם ילך לבית דין אינו צריך למרוח כלל^{טז}.

אבל לא ילך לבית הגזול לנגוב חפץ שלו שמא יראה עליו כנגב^{טז} אלא אם כן אי אפשר להצילו בענין אחר^{טז}:

כט כמה דברים אמורים להציל בעצמו אבל להציל על ידי נכרי אסור בכל ענין^{טז}.

וכל זה כשיכול לברר שזה החפץ שלו אם יתבענו הלה לבית דין^{טז} אבל אם לא יוכל לברר אין צורך לומר שאינו רשאי להכותו^{טז} שאם יכהו וענישוהו הבית דין^{טז} אלא אפילו בלא הכאה אין הצלתו כלום^{טז}. אלא אם כן אין עדים כשמציל מירו שאז מועלת לו הצלה זו^{טז} שיהיה נאמן בשבועה^{טז} לומר שלי תפסתי ממנו שדיה יכול לכפור ולומר לא תפסתי כלום מאחר שאין עדים^{טז}.

אבל כשיש עדים אין תפיסתו מועלת לו אלא למשכון^{טז} אם מודה לו הלה שהוא חייב לו איוה חוב^{טז} והוא שהחוב הוא הבא שלא מחמת הלוואה שחבוב הבא מחמת הלוואה אסור למשכנו בעצמו בכל ענין^{טז} כמו שנתבאר בהלכות הלוואה^{טז}:

שנה בן בג בג בב בבריייתא שם כחז, סעי'ב
שנו ראה תוס' שם ד"ה אלא (שבאיכא פסידא יכול להכנס שלא ברשות).
שנז תרומת הדשן סי' דש. דמ"א סי' ד.
שנח ר"ע שם. מור וש"ע שם.
שנט מ"ע שם פ"ק ב.
שס נמקי זקף (יב, ב) ד"ה ורא. כ"ח שם.
שסא ר"א שם.
שסב סמ"ע שם, ושו"ע שם פ"ק ג, בשם ר"א שם בתשובה כלל סד סי' א.
שסג אפילו כשהלה כופר, ראה מור וש"ע סי' פו פ"א.
שסד כ"ב ד, ירמ"א ורשב"ם שם.
שסה מ"ע שם פ"ק ד, בדעת רמ"א שם.
שסו ראה סמ"ע שם סוף פ"ק ד (אם יהיה כ"ו).
שסז מור וש"ע שם.
שסה סעיף ג, ובספ"ד שם: אבל בחוב אחר כגון שכר בהמתו או כלו או שכר ביתו או שער עצמו או דמי גזילתו ונגיבתו כ"ו ואם יקפן עליו בתלויה אסור.

שמו שמעיק הדין מותר לגזולו כנגד מה שנגב ממנו (ואסור בהכמות שם רק מנעם שלא ינעם מנעם נגיבה), ומעיק הדין עושה אדם דין לעצמו (כדלקמן פ"ח וש"ע), מ"ט כאן אינו רשאי כ"ו.
שמו ראה מרדכי שם.
שמח מרדכי שם. כ"י שם.
שמט ברייתא ד"ק כחז, סעי'ב כבן בג בג (שבור את שינו ואסור לו שלי אני גזול), ורב נחמן בגמרא שם (עקב איניש דינא לנפשיה). מרדכי שם. מור וש"ע סי' ד.
שנ בן בג בג שם.
שנא ברייתא וגמרא שם כחז, א (דבעברא נגבה מותר להכותו כדי לתוצאו מביטו). מור וש"ע שם. וראה גם לקמן הל' נזיק גר"מ סי' (בהושש שנינוכ ממנו או אם בא לגזול ממנו).
שנב ר"א שם פ"ג סי' ג. מור ורמ"א שם.
שנז ר"א שם. רמ"א שם.
שנד גמרא שם כ"ו, ב. מור וש"ע שם.

חלבות גולה ונגבה

קיש

ל מי שנתחלפו לו כליו בבית האבל או בבית המשתה הרי זה לא ישתמש בהם ^{טט} (שהיה אף אם חבירו משתמש בשלו הרי זה כגזול מן הגזול ^ט ואסור לעשות דין לעצמו אלא על פי בית דין כמו שנתבאר למעלה ^{טט}) וכשבא בעל החפץ צריך להחזירו לו אפילו אם שלו נאבד ^{טט}. וכן כוכסת נכרית המכבסת לרבים והביאה לאחד חלוק שאינו שלו אסור להשתמש בו וצריך להחזירו לבעליו אף על פי ששלו נאבד ^{טט}:

לא המשחקים בקוביא שעושים תנאי בנייהם שכל הנוצה את חבירו באותו שחוק וקח ממנו כך וכך הרי זה גול מדבריהם אף על פי שברצון הבעלים לקח הואיל ולקח ממון חבירו בתנאי שחוק והיתול הרי זה אסור מדברי סופרים ^{טט}. והמשחק עם הנכרי אין בו איסור גול אבל יש בו איסור עסק בדברים בטלים שאין ראוי לאדם שיעסק כל ימיו אלא בדברי חכמה ובישבו של עולם ^{טט}. ויש אומרים ^{טט} שהמשחק עם ישראל כמשחק עם הנכרי ואין בו משום גול (ואף על פי כן איסור יש בדבר ^{טט} כמ"ש באו"ח סי' שצ"ב ^{טט}). ושנים שהמרו ^{טט} זה עם זה ^{טט} דינם כמשחקים בקוביא ^{טט}.

ומכל מקום אם לא השליש המעות רשאי לחזור בו ^{טט} אלא אם כן התחייב ליתן לצדקה ^{טט} שאמירתם לגובה כמסירה להדיוט ^{טט} ואינם יכולים לחזור בהם:

לב המסיג גבול רעהו שהכניס מתחום חבירו בתוך תחומו ^{טט} אפילו מלא אצבע אם בחוקה עשה הרי זה גזול ואם הסגו בסתר הרי זה נגב ^{טט} ואם בארץ ישראל הסגו הגבול עובר בשני לאוין ^{טט} בלאו נגבה או גולה ^{טט} ובלא הסגו גבול רעהו וגו' בארץ ונגו' ^{טט}:

לג מצד שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ^{טט} אין צריך לומר אם החזיקו מההפקר אלא אפילו בשרה או בחצר מדעת הבעלים שראו ושתקו ומחלו ^{טט} וזו הרבים במתנה זו בחוקה שהחזיקו בה בתלום ^{טט} ואסור לו לחזור ולגזלה מהם ואפילו היתה מחילה במעות ^{טט} כגון שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו וחרשה ונתן להם דרך אחרת

<p>שפ שבת לא, רע"א.</p> <p>שפא ראה תוס' שם ד"ה שהמיר כ"מ עד, א ד"ה הכא.</p> <p>שפב כן דעת רמ"א סי' דו סי"ג (דוקא כשהמעות מנתנים על הרף לא הוי אסמכתא). וראה לעיל הל' עדות מ"א (כשהשליש השמר הוי אסמכתא).</p> <p>שפג רמ"א שם סי"ט.</p> <p>שפד מדרכי מנו גז. סמ"ע שם סי' נג. וראה לעיל הל' מכירה פ"ה. אמרי עניקב ביאורים ד"ה שאמורתם.</p> <p>שפה פורת פרישת שופנים פיקאא קפת. רמב"ם הל' נגבה פ"ז ה"א. מור וש"ע סי' שטו.</p> <p>שפו רמב"ם שם. מור וש"ע שם.</p> <p>שפז ספרי שם. רמב"ם שם. ש"ע שם.</p> <p>שפח רמב"ם שם. ש"ע שם.</p> <p>שפט דברים יב, די. ספרי שם (בנהלתך אשר תנחל). רמב"ם שם (ב"ל). לבוש שם ומכ"ע שם סי' א (בנהלתך אשר תנחל בארץ).</p> <p>שפז ר"ב תקן, א. רמ"א סי' שטו.</p> <p>שפא רשב"ם שם ד"ה שהחזיקו.</p> <p>שפב שולת הרשב"א ח"א סי' אלף קנב.</p> <p>שפג זמנוק וסוף שם (כפ, א) ד"ה נגו, בשם רמ"ה.</p>	<p>שסט ר"ב תו, א. מור וש"ע סי' קל"ב.</p> <p>שע ראה לעיל הל' מציאה ופיקדון סכ"ו ולקמן הל' שאלה ב"ה (ששאל שלא מדעת הוי גזול). אמרי יעקב ביאורים ד"ה הרי.</p> <p>שעא סמ"ע כו.</p> <p>שעב תרומת הדשן סי' שטו. על פי גרסתו בדש"ב"ם שם. רמ"א שם.</p> <p>שעג תרומת הדשן שם (דהוי גזול) לפני יאוש שפרע בחובו שצריך להחזירו, כדלעיל קלא' סי' ט ד"ה וגם, וש"ע רמ"א שם.</p> <p>שעד הרמב"ם הל' גולה פ"ז ה"י. ש"ע סי' שט"ב.</p> <p>שעה רמב"ם שם ד"ה. ש"ע שם סי' ג.</p> <p>שעו תוס' מהדרין כה, א סוף הדיבור הא'. דא"ש שם פ"ג סי' ז. מור סי' יד וס' שני. רמ"א סי' חו סי"ג וס' שני סי' ג.</p> <p>שעז משונה שבת קמח, מוע"ב וגמרא שם קמ"ב, ב (משום קוביא).</p> <p>שעה ב"ה זה בשו"ע לא הניע לדינו. וראה שם מור וש"ע סי' (משום קוביא). מ"א סי' ח (קצת איסור יש בדבר).</p> <p>שעט תעריבו.</p>
---	---

הלכות גולה ונגבה

שהרי¹³⁹ הוא חייב להחזיר להם דרך הראשונה¹³⁸ אפילו השנייה היא טובה וישרה מהראשונה¹³⁹ מפני שאינו יכול להחליף עם הרבים שלא מדעת כולם כי שמא יש מי שחפצים בראשונה מפני שהיא קרובה להם יותר מהשנייה¹³⁸ אף על פי כן אסור לקלקל השנייה¹³⁹ שכבר זכו בה רבים¹³⁸ ואף על פי שהחזיר אינו זוכה בענין כוה"ק רבים וכו' הואיל והחזיקו בה מתחלה מדעתו וישרתו:

לך מי שנוכרתי¹⁴⁰ שנגב מאחד משנים ואינו יודע מאיזה מהם ובא לצאת ידי שמים ישלם לזה ולזה¹⁴¹ אבל אם לזה מאחד משנים ואינו יודע מאיזה מהם מניח לפניו ומסתלק¹⁴².

ואם לזה או נגב מאחד מהם ואינו יודע אם החזיר לו ובא לצאת ידי שמים יחזור וישלם¹⁴³ אבל אם אינו יודע אם לזה או נגב פטור אף לצאת ידי שמים¹⁴⁴ ואם הלה תובעו ברי שלוה ממנו חייב לצאת ידי שמים¹⁴⁵ וכן בכל כיוצא בזה:

הלכות נזקי ממונ

דיני נזקי ממונ וכו' כ"ה סעיפים:

א אסור להזיק ממונ חבירו¹ אפילו על דעת לשלם² כמו שאסור לגנוב ולגזול על מנת לשלם³.

ואפילו לגרום נזק לחבירו⁴ בין במעשה בין בדבור אסור כגון ראובן שמוכר סחורה לנכרי ובא שמעון ואמר לנכרי שאינה שוה כל כך⁵ אף על פי שהאמת אתו אסור שהרי אונאת נכרי מותרת. וכן מי שרוצה לברוח שלא לשלם מה שחייב לנכרי (מפני שאין לו כדוי כל החוב) וחושש שמא יחבשוהו כדניהם) אסור לגלות להם והמגלה אף על פי שאינו נקרא מסור⁶ שהרי לא גרם לו נזק אלא לשלם מה שחייב (על ידי מכירת נכרי אשתו או על ידי הלוואה מאחרים) מכל מקום רעה גדולה עשה⁷ (ואף שהפקעת הלוואתם אסורה כשיש

צד לכן היו מוחלים זו במעות. וראה אמרי יעקב אות ר.

שצה משנה שם צמ, סעיף ב. מור וש"ע מי שעת.

שצו מור שם.

שצו רב איש בנגרא ק, רמ"א ורשב"ם שם.

שצח משנה שם. מור וש"ע שם.

שצט נגרא שם ק, א.

ת ראה מור וש"ע מי קנב ס"ב.

תא עיין ש"ך סי' ששה סוף סי' ה' (דהיינו שלא גזלו

בפניו, ולכן אף שאינו תובעו עכשיו צריך לצאת ידי

שמים. משא"כ כשגולו בפניו ואינו תובעו עכשיו).

תב חשנה ונגרא ב"ח ד"ו, א. מור וש"ע מי שמה ס"ב.

תג מור וש"ע מי עי' ס"ג. ש"ך שם ס"ק מו וס"ק יח.

תד משנה ונגרא ב"ח ק"ח, א. מור וש"ע מי ענה ס"ב.

תה רמ"א מי שמה ס"ב.

תה משנה ונגרא שם ורש"י ד"ה לצאת. מור וש"ע שם.

תו רמ"א שם.

תו נגרא שם. מור וש"ע שם ס"ב. וראה גם לעיל הל'

הלוואה ס"א.

א ש"ע ח"מ סי' שעה ס"א. וכו"ה לקמן ס"ד.

ב רמב"ם הל' נזקי ממונ פ"ה ה"א. סח"ע סי' שעה ס"ק

א. וראה גם לקמן ס"ב.

ג לעיל הל' גולה ס"ב. וראה לק"ש ח"ד ע' 52-53

והערות * 20, * 27.

ד ב"ב כב, מע"ב רנב"ם שם. ונתבאר לקמן ס"ד ואילך.

ה וראה חקרי הלכות ד כה, ב.

ו מהר"ם ח"ד וז"ל: בנימוקי (שבמקו ש"ת מר"י נוי"ל).

ז הובא ברמ"א סי' שפ"ו ס"ג.

ח כדלעיל הל' אונאת ס"א (כמשנה מעצמו), וש"י.

ט שלכן מותר להפקיע חובו אף שיש חילול השם, כדלקמן

בסמך.

י שיתבאר דיני לקמן ס"ז ואילך.

יא מהר"ם ח"ד וז"ל: בנימוקי (שבמקו ש"ת מר"י נוי"ל).

יב הובא ברמ"א סי' שפ"ח ס"ב (ועיין סי' כח סעיף ד

בהגהה וסוף סעיף ג שם (שמותר להעיר לנכרי

בערכאותיהם לחייב הישראלי, כשתחייב גם בדני ישראל

כשיש חילול השם, וכדלעיל הל' ערות ס"ג). וכן שכן הכא

דאיבא תרווייהו). מ"מ רעה גדולה עשה.